

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju
Odsjek za sociologiju

**Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Švedsku:
uloga migrantskih mreža**

Diplomski rad

Student: Filip Kanižaj

mentorica: dr. sc. Marijeta Rajković Iveta, doc.

komentor: dr. sc. Dragan Bagić, izv. prof.

Zagreb, rujan 2018.

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad „Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Švedsku: uloga migrantskih mreža“ izradio potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorice dr. sc. Marijete Rajković Ivete, doc. i komentorstvo dr. sc. Dragana Bagića, izv. prof. Svi navedeni podaci u radu su istiniti te prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava, ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'M. Rajković', is located in the lower right quadrant of the page.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Teorijski osvrt	1
2.1. Teorija migrantskih mreža.....	4
2.2. Transnacionalna teorija.....	6
2.3. Teorija potisno-privlačnih faktora	7
3. Migracije na području Republike Hrvatske	8
3.1. Povijest iseljavanja iz hrvatskog etničkog prostora.....	8
3.2. Specifičnosti migracija na području Republike Hrvatske	9
3.3. Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Europu.....	10
4. Migracije na području Švedske.....	11
4.1. Povijest migracija u Švedsku.....	11
4.2. Suvremene migracije u Švedsku.....	12
4.3. Hrvati u Švedskoj	17
4.4. Istraživanja migracija iz Hrvatske u Švedsku.....	19
5. Metodologija	20
5.1. Provođenje istraživanja.....	21
6. Ciljevi.....	24
7. Planiranje i priprema za iseljavanje iz Hrvatske	25
8. Pomoć pri odlasku u Švedsku – uloga migrantske mreže.....	28
9. Potisni faktori.....	31
10. Privlačni faktori.....	33
11. Švedski jezik kao "barijera"	36
12. Život u Švedskoj.....	38
12.1. Prva iskustva i dojmovi	38
12.2. Poslovne mogućnosti i socijalne mobilnosti	40
12.3. Smještaj u Švedskoj.....	42
12.4. Slobodno vrijeme.....	45
13. Integracija u švedsko društvo	47
14. Povezanost Hrvata u Švedskoj	48
14.1. Zajednice i udruge Hrvata u Švedskoj.....	51

15.	Održavanje hrvatskog identiteta i informiranje o stanju u Hrvatskoj	55
16.	Društveni i obiteljski odnosi nakon preseljenja u Švedsku.....	56
17.	Usporedba života u Hrvatskoj i Švedskoj	59
17.1.	Nostalgija za Hrvatskom	61
18.	Iskustvo migracije i mogućnosti povratka	63
19.	Zaključak	65
20.	Popis priloga.....	67
21.	Korištena literatura i izvori	67
22.	Sažetak	71

1. Uvod

Ovaj diplomski rad baviti će se ulogom migrantskih mreža u kontekstu suvremenog iseljavanja iz Hrvatske u Švedsku. Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske danas je jako popularna tema pogotovo kod mladih koji se sve češće odlučuju za odlazak iz Hrvatske. Razlozi za nezadovoljstvo su individualni i različiti. Kada se govori o suvremenom iseljavanju, uglavnom se govori o iseljavanju u zemlje poput Njemačke ili Kanade koje su kroz prošlost imale nekoliko velikih migrantskih valova iz Hrvatske, ali suvremeno iseljavanje u Irsku i Švedsku danas je sve aktualnija tema. Prvi dio rada bavi se teorijskim osvrtom. U njemu sam definirao ključne teorije i pojmove koristeći relevantnu literaturu. Nakon toga sam se dotaknuo migracija na području Republike Hrvatske kroz kratki povjesni pregled. Imajući na umu statističke podatke državnih zavoda za statistiku Republike Hrvatske i Švedske prikazao sam proces suvremenih migracija hrvatskih građana u Švedsku. U drugom djelu rada proveo sam vlastito istraživanje kvalitativnom metodom polustrukturiranog intervjua s devet kazivača koji su odselili iz Hrvatske u Švedsku. Neke od teme o kojima sam razgovarao s kazivačima bile su njihova prva iskustva i dojmovi prilikom dolaska u Švedsku, umreženost iseljenika putem društvenih mreža i udruga te povezanost iseljenika s obitelji i prijateljima u Hrvatskoj.

2. Teorijski osvrt

Migracije su multidisciplinarno područje istraživanja u kojima svoj doprinos imaju geografija, demografija, antropologija, ekonomija, urbano i ruralno planiranje te sociologija (Mesić 2002:239). Brettel i Hollifield (usp. 2000:213) također navode važnost multidisciplinarnog pristupa migracijama te navode da svaka znanost za sebe ima svoja istraživačka pitanja i poglede na migraciju: „Svaka migracija uključuje kretanje, ali svako kretanje nije migracija“ (Mesić 2002:241).

„Migracija u širem smislu podrazumijeva bilo koji oblik preseljavanja, privremenog ili trajnog mijenjanja mjesta boravka s jednoga područja (države, regije ili grada) na drugo. U užem smislu, odnosi se samo na trajne promjene mjesta boravka, dok se termin cirkulacija odnosi na privremene promjene“ (Šverko 2005:1150).

Migracije možemo promatrati kao odnose između makro i mikro struktura, odnosno kao njihove rezultate. Prema Grbić-Jakopović (usp. 2014:28) „Pod pojmom makrostruktura podrazumjevaju se: politička ekonomija svjetskog tržišta, međudržavni odnosi, zakoni, državna kontrola mobilnosti involviranih država, kao i globalni međunarodni odnosi“ (ibid.). S druge strane mikrostrukture podrazumijevaju: „neformalne socijalne mreže koje su stvorili sami migranti da bi lakše savladali teškoće u tuđini“ (ibid.).

Standing (usp. 1984:32-38 prema Mesić 2002: 241) navodi kako je kretanje migranata obilježeno s četiri dimenzije. Prva dimenzija tiče se prostora to jest kretanja od jednog do drugog mjesta i prijedenu udaljenost, slijedi prebivanje, koje je tu pod pretpostavkom da migracija podrazumijeva daljnje kretanje. Vrijeme koje govori o odsutnosti ljudi iz nekog područja te na kraju aktivnosti koje mogu i ne moraju biti promijenjene migracijom. U Republici Hrvatskoj izuzetno često se spominju i manjine kada se govori o migracijama. Pojam manjina „asocira na privilegiranost ili prikraćenost u pravima, na brojčanu ili statusnu superiornost ili inferiornost, povezan je s određenom stigmatizacijom“ (Grbić-Jakopović 2014:17). Danas se pojam manjina veže nacionalno-etničko-jezičnim grupama gdje je biti manjinom pitanje statusa iz kojeg proizlaze određena prava. Kao prihvaćenu definiciju koristi se UN-ovo objašnjenje koja kaže:

„Manjina bilo koja skupina osoba koja prebiva u suverenoj državi koja čini manje od polovice nacionalnog društva i čiji pripadnici dijele zajednička etnička, vjerska ili jezična obilježja koja ih razlikuju od ostatka stanovništva“ (UN prema Grbić-Jakopović 2014:18).

Migracije nije moguće razumjeti niti proučavati ukoliko se ne uzme društveno-politički kontekst u obzir. Mesić (usp. 1991:131) prilikom istraživanja migracija uz tri različite faze razvoja društva veže i tri vrste vanjskih migracija: prvo se odnosi na migracije kao bijeg iz zatvorenog društva. U trenutku kada su granice zatvorene za napuštanje matične zemlje, ali otvorene za useljavanje migracija postaje gotovo nemoguća. Oni koji su ipak uspjeli napustiti državu bili su svjesni da je njihova akcija bila ilegalna. Druga faza društvenog razvoja obilježena je dvosmjernošću. Granice su otvorene za ulazak i izlazak, a ovaj fenomen bio je aktualan 1960-ih godina. Također, pojavom viška radne snage odlazak na privremeni rad u inozemstvo gubi svoj negativni predznak. Posljednju fazu Mesić opisuje kao „izlaz nužan — ulaz zatvoren“. Nastaje početkom recesije u zapadnoeuropskim zemljama kada se u njima počinje provoditi restriktivna politika prema emigrantima, pogotovo onima bez visokog obrazovanja.“ (ibid.)

Ovdje se gastarbajterski model zamijenio migracijama kako bi se obitelji ujedinile (Zlatković Winter 2004:162).

Obzirom na limitiran opseg ovog rada biti će prikazano samo nekoliko osnovnih podjela koje se koriste u ovom radu. Postoje brojne podjele migracija no svakom podjelom otvaraju se nova pitanja koja još jače postavljaju temelje da je ključ proučavanja migracija multidisciplinarni pristup. Najčešća podjela migracija odnosi se na dobrovoljne i nedobrovoljne migracije (Wrong prema Mesić 2002:250) odnosno prisilne i dobrovoljne migracije (Du Troit prema Mesić 2002:250). Ova podjela zvuči potpuno, međutim nailazimo na problem kada određujemo koja je razina dobrovoljnosti ili prisilnosti nepovoljne situacije koju pojedinac može podnijeti kako se bi ili ne bi odlučio na napuštanje matične zemlje.

Podjela na vanjske i unutarnje migracije odnosi se na prelazak granice. Unutarnje migracije odnose se na migracije unutar iste države, a vanjske izvan domicilne države. Problem nastaje prilikom promjene geopolitičkog stanja gdje dolazi do promjene granica i tada ova podjela više nije sasvim jasna i primjenjiva (Mesić 2002:250).

S obzirom na trajanje Kant (usp. 1962 prema Mesić 2002:252) razlikuje slučajne ili privremene, trajne ili periodične te definitivne, a prema volumenu se klasificiraju na masovne, umjerene i slabe (ibid., 253). Svi tipovi vrlo teško mogu opisati specifičnosti migracija jer kada je riječ o migracijama potrebno je dodatno pojašnjenje uz umetanje u okvire tipologizacija.

Pored navedenog postoji različita tipologija migranata. Kada je riječ o Hrvatima u Švedskoj uglavnom je riječ o političkim migrantima, zatim ekonomskim, izbjeglicama i odljevima mozgova¹.

Neke od teorija koje su se pokazale od iznimne važnosti prilikom izrade ovog rada detaljnije ću objasniti u nastavku. To su teorija migrantskih mreža, teorija potisno privlačnih faktora te transnacionalna teorija. Kroz njih ću pokušati objasniti proces suvremenog iseljavanja iz Hrvatske u Švedsku.

¹ Više vidi u nastavku rada u poglavlju "4.3. Hrvati u Švedskoj".

2.1. Teorija migrantskih mreža

Mesić (usp. 2002:351) definira migrantske mreže kao „setovi interpersonalnih veza koje povezuju migrante, prijašnje migrante i nemigrante u područjima porijekla i odredišta, kroz odnose srodstva, prijateljstva i zajedničkog lokalnog porijekla“ (Massey et al. prema Mesić 2002:350). Upravo su migrantske mreže oblik društvenog kapitala koji olakšava dolazak novih migranata kao što i povećava vjerojatnost budućih migracija. One nisu pod nadzorom vlasti jer su u potpunosti neovisne od izvornih potisnih faktora koji su prouzrokovali migraciju. Mreže teže širenju sve dok su potrebne i dok se njihov potencijal ne iskoristi u potpunosti, odnosno dok svi interesenti ne profitiraju od njih. „Čini se da rijetko koji migrant (legalni ili ilegalni) krene na put bez nekih kontakata na odredištu. Prva funkcija mreža za potencijalne migrante je osiguranje informacija“ (Stalker 2000:120-121 prema Mesić 2002:351).

Uloga teorija migrantskih mreža u 20. stoljeću uočena je od strane istraživača kada je uočen ostanak prijatelja i obitelji u Sjedinjenim Američkim Državama (ibid.). Najveća vrijednost migrantskih mreža leži u nalaženju posla gdje ponekad može doći do dominacije jedne etničke zajednice u ordedenim vrstama zanimanja. Primjer tome je zapošljavanje Meksikanaca u restoranima u Los Angelesu. Postoje brojna istraživanja kao što su Massey (1987), Masey i España (1987), Dunlevy (1991) i drugi, koja upravo to potvrđuju a velika većina provedena je na migrantima koji su se doseljavali na područje Sjedinjenih Američkih Država (ibid., 353). Druga istraživanja pokazala su da migrantske mreže povećavaju vjerojatnost za većom zaradom zbog sistema preporuka kao što je navedeni primjer u Los Angelesu (ibid.).

Migrantske mreže ne nude samo jednu opciju već cijelu lepezu opcija pomoću kojih se migrant može lakše smjestiti u željeno područje rada. Ravenstein (usp. 1885 prema Brettel i Hollifield 2002:153) navodi važnost uloge žena u migracijskim mrežama. One ih najčešće započinju, ali i održavaju njihovu aktivnost. Osim toga, navodi kako su u obitelji najčešće žene začetnice ideje o migraciji i da prilikom kretanja istraživanja o selidbi upravo one stupaju u kontakt s drugima koristeći sve beneficije koje migrantske mreže pružaju (ibid.).

Mesić (usp. 2002:349-358) govori o ulozi dviju vrsta organizacija i institucija koje je uklopio u teoriju institucija. Kao prvu vrstu navodi profitno privatno poduzetništvo, odnosno tip djelatnosti koji je poznatiji pod pojmom migracijske industrije. U tu industriju spadaju usluge kao što su nalaženje smještaja, zaposlenja, kreditiranja, aranžiranja fiktivnih brakova do

krijumčarenja preko granica, krivotvorenja isprava itd. Druga vrsta odnosi se na dobrovoljne, humanitarne i crkvene udruge. Takve organizacije migrantima pružaju pomoć u obliku privremenog smještaja, zakonskog i socijalnog savjetovanja itd. Jačanjem tih migracijskih veza preko udruga vlade nisu u stanju kontrolirati tokove migranata. Osim teorije institucija važno se dotaknuti i teorije kumulativne kauzalnosti.

„Kauzalnost je kumulativna po tome što svaki akt migracije mijenja socijalni kontekst unutar kojeg se iduće migracijske odluke donose, tipično na način koji čini vjerojatnijim novo kretanje. Do sada su istraživači izvlačili slijedeće socioekonomske čimbenike koji su pogođeni migracijama u kumulativnom vidu: raspodjela dohodaka, raspodjela zemlje, organizacija poljoprivrede, kultura, regionalna raspodjela ljudskog kapitala, i socijalno značenje rada“ (Massey et al.1993:451-454 prema Mesić 2002:354).

Raspodjela dohotka podrazumijeva da deprivirana domaćinstva uprihode novac iz inozemstva i time poboljšavaju svoj položaj u državi porijekla. Prihod novaca iz inozemstva podiže standard obitelji koja je ostala u matičnoj zemlji pa su tako ljudi koji su radili u inozemstvu skloniji opet ponoviti isto kako bi održali standard. Tako migracije dobivaju na važnosti u nekoj zajednici pa možemo govoriti o razvoju kulture migracije (ibid.).

„Migracija je, barem inicijalno, selektivan proces koji teži pokrenuti prvo obrazovanje, kvalificiranije, bolje stojeće, energičnije pojedince i grupe. Postojani vanjski tokovi sve više preraspodjeljuju ljudski kapital, ispražnjujući ga iz područja slanja i koncentrirajući ga na odredištu“ (ibid.).

Teorija kumulativne kauzalnosti dovodi se u vezu s vrednovanjem rada i njegovim društvenim etiketiranjem gdje migranti i njihovi „migrantski poslovi“ svojim upornim radom postupno zauzimaju visoku poziciju na radno-statusnoj hijerarhiji te ih domaći ljudi počinju izbjegavati.

„Premda tvrdnje i pretpostavke pojedinih teorija nisu inherentno kontradiktorne, njihove implikacije za migracijsku politiku vrlo su različite, a imajući u vidu svu složenost suvremenih (globalnih) migracijskih tokova, potraga za uspješnom formulom migracijske kontrole sve je teža, kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini“ (ibid., 58).

Svaka migracija donosi širenju migrantskih mreža koje ohrabruju i olakšavaju daljnje migracije. Povećanjem broja migranata dolazi do strukturnih promjena u državi kao što su preraspodjela zemlje i dohodka. Migrantske mreže utječu i na državu iz koje migranti odlaze

uglavnom u obliku novčane pomoći koju iseljenici šalju svojoj obitelji ali ponekad i u obliku odljeva mozгова. Kretanja migranata su vrlo selektivna, više od polovice svih migracija odvija se između zemalja u razvoju (Poros 2011:4). Ljudi se ne odlučuju olako za iseljavanje iz poznate sredine zbog rizika koji migracije nose sa sobom. Zato većina migranata kako bi smanjila rizik bira države u kojima već žive njihovi poznanici, prijatelji ili obitelj koji im mogu pomoći u početku i pojednostaviti sam proces migracije. Međutim nije dovoljno samo biti dio migrantske mreže, potreban je i društveni kapital u obliku društvenih veza i poznanstava, a za taj kapital je potrebno vrijeme da se izgradi (ibid.). Odnosi u migrantskim mrežama ne prolaze uvijek bez poteškoća, prema Poros, migrantske mreže često uključuju napetost, sukobe i otpor koji su najčešće posljedica nepoštivanja dogovora i prekršenih obećanja između dvije strane (ibid., 3).

U današnjem umreženom društvu, informacije se prenose trenutačno s jedne strane svijeta na drugu. Razvoj interneta i društvenih mreža promijenio je način na koji migrantske mreže funkcioniraju, ali to je preopširna tema da bi se mogla obraditi u sklopu ovog rada te ću ja samo dotaknuti na koji način društvene mreže utječu na migrantsku mrežu. Prema Klvanova (usp. 2010:105) društvene mreže igraju bitnu ulogu u razumijevanju suvremenih migrantskih procesa budući da je svijet sve više povezan kroz transnacionalne društvene prostore (ibid.). Razlog tome je prema Dekker i Engbersen: “Društvene mreže stvorile su društveni prostor koji nije definiran teritorijem koji pospešuje komunikaciju između geografski udaljenih ljudi u migrantskim mrežama“ (usp. 2013:403). Putem interneta, mobilnih aplikacija i društvenih mreža migranti stvaraju transnacionalnu migrantsku mrežu (ibid., 404). Informacije i međunarodni kontakti postali su dostupni svima koji imaju pristup internetu te je budućim migrantima znatno olakšana priprema za migraciju.²

2.2. Transnacionalna teorija

Pod pojmom transnacionalizam podrazumijeva se „proces kojim migranti, svojim dnevnim aktivnostima i društvenim, ekonomskim i političkim odnosima, stvaraju društvena polja koja prelaze nacionalne granice“ (Basch et al. 1994:22 prema Povrzanović Frykman 2001:13). Dok migracije prema teorijama transnacionalizma podrazumijevaju „dinamičnu, permanentnu i

² Više vidi u nastavku rada u poglavlju „7. Planiranje i priprema za iseljavanje iz Hrvatske“ prikazati ću i na koji način su društvene mreže pomogle mojim kazivačima prilikom samog procesa migracije.

kontinuiranu interakciju ljudi iz zemalja iseljavanja i useljavanja“ (Grbić Jakopović 2014:28). Transnacionalizam u širem smislu objašnjava kako akcije i djelovanje na jednom mjestu ima utjecaj na nekom drugom mjestu, te utječe na osjećaje ljudi i na njihovo shvaćanje pripadnosti. Bitno je za napomenuti da utječe kako na ljude koji su migrirali tako i na one koji su ostali u matičnoj državi (Povrzanović Frykman 2010:2). Povrzanović Frykman spominje pojam transmigranti. Transmigranti se kreću kroz transnacionalne prostore koje obilježava kretanje u prostoru bez obzira na granice no prilikom upravo takvog kretanja moguće je naići na prepreke (ibid.).

Transnacionalizam objašnjava pripadnošću objema državama i time nadilaženje granica nacionalnih država. U radovima Povrzanović Frykman (2001, 2010, 2012) vidljiv je jak naglasak na individualnu priču pojedinca koji otkriva brojne detalje od velike važnosti prilikom istraživanja transnacionalnog društva koje je u pokretu.

2.3. Teorija potisno-privlačnih faktora

Migracije su uzrokovane privlačnim i potisnim faktorima. Potisni faktori, odnosno *push factors* su oni koji tjeraju stanovništvo da napusti svoje matične zemlje i odlazi u druge države. *Pull factors* ili privlačni faktori podrazumijevaju sve razloge zbog kojih se migrira u određenu državu, tj. “faktora koji u domicilnom okruženju potiču ljude na migraciju i onih koji u migratornom području privlače da se usele“ (Grbić-Jakopović 2014:22).

Pepeonik (usp. 1975:17-18) u svom radu „Ekonomska migracija u Švedskoj“ navodi kako su najčešći privlačni faktori useljenika u Švedskoj mogućnosti zapošljavanja, boljeg posla, više zarade, boljeg života, težnja za avanturama i sl. Dok su najčešći potisni faktori nezaposlenost, nesigurno zaposlenje, neadekvatno radno mjesto, niski osobni dohoci, nemogućnost napredovanja, mali ili prirodno siromašni zemljišni posjedi, mnogo djece u obitelji itd.

Odlaskom migranta domicilno područje trpi gubitke jer gubi sposobno, radno i aktivno stanovništvo što ima posljedice na ekonomski i demografski sustav, dok za područje u koje migranti dolaze prevladava stav da je na dobitku. Grbić-Jakopović (usp. 2014:22) navodi kako postoje slučajevi kada je situacija obrnuta. Domicilno područje s manjkom radnih mjesta iseljavanjem stanovništva rješava problem nezaposlenosti čime se podiže standard i pokreće ekonomiju koja je u stagnaciji. Isto tako masovnim doseljavanjem država trpi strukturalne

promjene jer migranti svojim masovnim dolaskom vrše promjene na demografskoj, kulturnoj, socijalnoj i ekonomskoj razini u državi.

3. Migracije na području Republike Hrvatske

3.1. Povijest iseljavanja iz hrvatskog etničkog prostora

Hrvatska se ubraja među europske zemlje s najdužom povijesti iseljavanja, prouzrokovanih raznim nepovoljnim okolnostima: „Iseljavanje je od vremena do vremena imalo takve razmjere da se u pojedinim razdobljima više od trećine hrvatskoga naroda nalazilo izvan granica svoje domovine“ (Čizmić et al. 2005: 11). Prvi val migracija bio je uzrokovan prodorom Osmanlija što je trajalo od 15. do kraja 18. stoljeća (usp. Grbić-Jakopović 2014:62; Holjevac 1967:10).

Drugi val migracija počinje u prvoj polovici 19. stoljeća i okvirno traje do početka Prvog svjetskog rata. Ovaj val emigracije u literaturi naziva se još emigracija starog prekomorskog ili transkontinentalnog iseljeničtva. Svoje domove su napuštali većinom poljoprivrednici (Holjevac 1967:20).

“Uzroci za to su ležali u teškim ekonomskim prilikama, političkom ugnjetavanju od strane tuđinaca, naglom prodiranju kapitalizma i osiromašenju seoskog stanovništva... S druge strane, zaostalost i nerazvijenost gradova i industrije u njima onemogućavali su zapošljavanje u velikoj mjeri“ (ibid.).

Godine 1874. u Sjedinjenim Američkim Državama procvat je moderne industrijske proizvodnje te su zbog toga Hrvati većinom odlazili na prostor SAD-a gdje danas možemo naći brojne dokumente o njihovom dolasku.. Zbog pretjeranog dolaska migranata na područje SAD-a i pooštavanjem migracijskih politika brojni Hrvati su također krenuli s odlaskom u države Južne Amerike: Argentina, Brazil, Čile, Urugvaj, Bolivija, Venezuela. Neposredno prije Prvog svjetskog rata započinje i iseljavanje na područje Australije i Novog Zelanda. Također, postoje i podaci o povratu stanovništva gdje se prema službenoj statistici iz Kraljevskog zemaljskog statističkog ureda u Zagrebu u razdoblju od 1900. godine do 1913. godine vratilo 41.760 iseljenika (ibid., 25).

Razdoblje od 1930. godine do početka Drugog svjetskog rata obilježeno je restriktivskom politikom migracija u Sjedinjene Američke Države te tada započinju migracije u Kanadu i po bližim područjima u Europi. Iz tadašnje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (1918.-1929.) stanovništvo je odlazilo u razvijene države europskog kontinenta kao što su Francuska, Belgija i Njemačka, a kasnije stanovništvo prelazi veće udaljenosti pa možemo pronaći podatke o iseljavanju na područje Turske, Irana i Afganistana (Čizmić et al. 2005:18).

Nakon Drugog svjetskog rata i tijekom 1950ih godina na prostoru Hrvatske bilo je najviše političkih migracija i/ili ilegalnih migracija. Granice Jugoslavije bile su zatvorene do 1960-tih godina. Od 1960ih godina raste broj stanovništva koje odlazi na privremeni rad u inozemstvo, tzv. *gasterbeiteri*. Hrvati su se tijekom druge polovine 20. stoljeća nastavili seliti u brojne države kao što su Sjedinjene Američke Države, Kanada, Novi Zeland, Australija, Njemačka i Austrija (ibid.).

Holjevac za vrijeme pisanja svoje knjige „Hrvati izvan svoje domovine“ iz 1967. godine navodi kako svaki četvrti Hrvat danas živi izvan svoje domovine: sveukupno 2 150 000 od kojih je 300 000 na privremenom radu u inozemstvu (usp. 1967:46).

3.2. Specifičnosti migracija na području Republike Hrvatske

Raspadom Jugoslavije neposredno prije, za vrijeme i nakon Domovinskog rata prevladavaju prisilne migracije. Hrvatsko stanovništvo bježalo je od ratnih sukoba i ovdje govorimo o izbjeglicama i prognanicima (Lajić 2002:137).

„Osim prognaništva, kao tipa prisilnih migracija, dobrovoljne unutarnje migracije najnižeg su obujma u posljednjih pedesetak godina. Tome je razlog restrukturiranje hrvatskoga gospodarstva, gospodarska kriza i visok stupanj nezaposlenosti. Tip radne snage koju nudi ruralni prostor Hrvatske nije tražen“ (ibid., 138).

Lajić navodi da su vanjske migracije i dalje tip migracija koji prevladava na području Republike Hrvatske i dijeli ih na tri vrste ovisno o distanci. Prve su vanjske migracije koje su locirane u prostoru bivšeg jugoslavenskog prostora, Srbija, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Crna gora i Makedonija.

„U prvoj kriznoj fazi za populaciju koja migrira zbog rata rabio se Lahov termin izbjeglice, što znači »migranti zbog ratnih prilika« (Lah 1951:245). Stalnim porastom broja ratnih migranata unutar Hrvatske i rasplamsavanjem ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini, koji su potaknuli novi ratni imigracijski val u Hrvatsku, kategorija ratnih izbjeglica specificira se na »prognanike«, to jest ratne migrante unutar Hrvatske, i »izbjeglice« – ratne migrante koji dolaze iz neke strane države ili iz nje odlaze“ (ibid.).

Davanje azila izbjeglicama ovisilo je o vanjskoj politici određene zemlje, dok su se neke izbjeglice smatrale ekonomskim migrantima, izbjeglice iz drugih država su dobivale službeni izbjeglički status (Mesić, 1996:7).

Drugi tip migracija, ovisno o distanci, su europske vanjske migracije. Uzrok tim migracijama su posljedice rata kao što su povećanje stope nezaposlenosti, neaktivan turistički sektor i kriza u svim gospodarskim granama. Kada govorimo o velikoj nezaposlenosti pogotovo kod mladih visokoobrazovanih osoba, dolazimo do pojma „odljeva mozgova“ gdje mladi obrazovani građani odlaze izvan RH u potrazi za zaposlenjem jer u svojoj domovini nisu mogli pronaći posao. „Hrvatski znanstvenici i istraživači u dobi od 35 godina dobna su skupina najvećeg potencijalnog odljeva iz naših znanstvenih institucija“ (Golub 2003:136).

Treći i posljednji tip migracija ovisno o udaljenosti je kategorija iseljništva. Ovdje je riječ o dijelu migranata koji nisu u RH privremeno radi posla, nego su odlučili trajno napustiti Hrvatsku i svoj život stvoriti negdje drugdje. Glavni razlog manjka motivacije za povratak su nesređena politika u državi kao i konstantni manjak prilika za zaposlenje (Lajić 2002:138).

3.3. Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Europu

Posljednjih desetak godina došlo je do značajnog povećanja interesa po pitanju teme migracija. Od 2009. godine i početka ekonomske krize uočljiv je trend porasta iseljavanja s područja Republike Hrvatske:

„Od kraja 2008. do kraja 2015. negativni rast bruto domaćeg proizvoda, nepovoljna gospodarska situacija, smanjenje opće stope zaposlenosti, visoka stopa nezaposlenosti i dugotrajne nezaposlenosti, pad životnog standarda za mnoge građane, nemogućnost pronalazjenja zaposlenja u struci, dugo čekanje na zaposlenje, neadekvatna plaća s obzirom na kvalifikaciju i loša poduzetnička klima, uz ostalo, najvažniji su ekonomski

parametri zbog kojih su pojedinci mogli donijeti odluku o privremenom ili trajnom iseljavanju“ (usp. Župarić-Iljić 2016:3).

Privlačni faktori su upravo suprotni potisnima, prema tome ovdje je riječ o boljim uvjetima zapošljavanja, povoljnijoj poduzetničkoj klimi, većoj vjerojatnosti za ostvarenjem želje za prosperitetnim životom. Hrvatski građani pretežno se iseljavaju u Njemačku, Austriju, Irsku, Sloveniju, Švedsku, Ujedinjeno kraljevstvo³. Hrvatsko gospodarstvo, nažalost, prepuno je potisnih faktora, a jedno od glavnih obilježja je visoka stopa nezaposlenosti. Situacija je zabrinjavajuća s obzirom da Republika Hrvatska spada među države sa starim stanovništvom te suočavanjem s odlaskom mlade populacije ostavlja Republiku Hrvatsku u izuzetno nepovoljnoj situaciji s obzirom da se dosta djece koje je trebalo biti rođeno na području Hrvatske, rađa izvan njenih granica.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku 2017. godine iselilo je 47 352 osoba koji su se najviše zapošljavali u građevinskom sektoru, brodogradnji, turizmu i ugostiteljstvu. Najviše stanovnika iselilo je iz Grada Zagreba, Osječko-baranjske županije, grada Zagreba, Zagrebačke županije, Primorsko-goranske te Vukovsko-srijemske županije.⁴ „Prema dobno-spolnoj strukturi iseljenika iz Hrvatske, blago prevladavaju muškarci (53,7%), i upravo je najviše onih koji odlaze u najproduktivnijoj radnoj i reproduktivnoj dobi (od 25 do 44 godine), njih 40%.“ (ibid.).

4. Migracije na području Švedske

4.1. Povijest migracija u Švedsku

Prve migracije na područje Švedske krenule su tek neposredno prije Drugog svjetskog rata. Prvi migranti bili su Židovi koji su bježali pred nacističkim režimom od kojih je dio tražio stalno, a dio privremeno utočište. Švedska je zbog svoje neutralnosti u Drugom svjetskom ratu mogla nesmetano raditi na svojem gospodarskom rastu. Nakon Drugog svjetskog rata u Švedskoj je boravilo 195 000 stranaca koji su većinom bili političke izbjeglice iz Danske, Norveške, Finske te baltičkih sovjetskih republika. Nakon prvog vala političkih migranata slijede ekonomski migranti iz susjednih zemalja, a kasnije i iz daljih zemalja Europe. Zbog nepovoljnih klimatskih uvjeta na sjeveru Švedske većina stanovništva živi na južnom dijelu. Upravo tamo su se smjestili

³ <https://www.dzs.hr> (zadnji pristup 07. 08. 2018.).

⁴ Ibid.

i migranti iz Republike Hrvatske koji su se doseljavali na područje Švedske (Čizmić et al. 2005:280). Prvi ekonomski migranti koji su iz bivše Jugoslavije započeli s radom u Švedskoj najviše su bili zaposleni u sektorima proizvodnih i sličnih poslova, a tek nakon toga slijede uslužne djelatnosti. Mogućnosti za školovanje djece jugoslavenskih migranata bile su velike nakon što su savladali švedski jezik. Učenje materinjeg jezika bilo je omogućeno u školama na dopunskoj nastavi. Dio učenika koji nisu pohađali nastavu materinjeg jezika bili su znatno brže asimilirani bez obzira na upozorenja od strane škole da se na taj način gubi dio kulture zemlje porijekla (Pepeonik 1975:11-123). Tradicionalni pristupi migrantima naginjali su asimilaciji, dok moderni pristupi naginju pluralističkom obrascu integracije (Mesić 2003:121). Migrantima u Švedskoj je od 1950. godine bila garantirana socijalna pomoć u obliku dječjeg doplatka, povlastice za školovanje za učenike koji se ne školuju u mjestu stanovanja roditelja, obiteljska pomoć za opremanje životnog prostora, osiguranje protiv ozljeda na radu, osiguranje protiv nezaposlenosti i ostalih pomoći (Pepeonik 1975:104).

4.2. Suvremene migracije u Švedsku

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske i izračunom migracijskog salda (formula za računanje: broj doseljenih iz inozemstva - odseljeni u inozemstvo = migracijski saldo) jasno je vidljivo kako iseljavanje iz Hrvatske postupno raste i kako Hrvatska gubi sve više stanovnika. U nastavku je prikaz podataka Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske kroz proteklih sedamaest godina.

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Doseljeni iz inozemstva	24.415	20.365	18.455	18.383	14.230	14.978
Odseljeni u inozemstvo	7.488	11.767	6.534	6.812	6.012	7.692
Migracijski saldo	16.927	8.598	11.921	11.571	8.218	7.286
	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Doseljeni iz inozemstva	14.622	14.541	8.468	4.985	8.534	8.959
Odseljeni u inozemstvo	9.002	7.488	9.940	9.860	12.699	12.877
Migracijski saldo	5.620	7.053	-1.472	-4.875	-4.165	-3.918
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	
Doseljeni iz inozemstva	10.378	10.638	11.706	13.985	15.553	
Odseljeni u inozemstvo	15.262	20.858	29.651	36.436	47.352	
Migracijski saldo	-4.884	-10.220	-17.945	-22.451	-31.799	

Tablica 1: Migracije stanovništva Republike Hrvatske (www.dzs.hr)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Doseljeni iz Švedske	85	77	67	90	91	94
Odseljeni u Švedsku	22	14	9	9	6	10
	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Doseljeni iz Švedske	99	100	54	26	45	40
Odseljeni u Švedsku	17	6	8	38	50	71
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	
Doseljeni iz Švedske	79	99	107	97	120	
Odseljeni u Švedsku	97	226	401	681	802	

Tablica 2: Migracije stanovništva iz Švedske u Republiku Hrvatsku i iz Republike Hrvatske u Švedsku (www.dzs.hr)

„Najteži posao za istraživače koji se bave hrvatskim iseljeništvom jest stjecanje izvornih podataka i informacija o vanjskoj migraciji i hrvatskomu iseljeničkom korpusu... istraživači u europskim zemljama i kod nas imaju problema s kvalitetom statističkog materijala kada je u pitanju iseljništvo i vanjska migracija, jer tog materijala gotovo i nema“ (Mesarić Žabčić 2006:313)!

Na web stranicama Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske navodi se da prema švedskom Zavodu za statistiku, u Švedskoj živi 6000 Hrvatskih iseljenika⁵. No, ta brojka odnosi se samo na osobe kojima je, u Švedskoj poreznoj upravi, Hrvatska navedena kao država rođenja. Prema procjenama veleposlanstva Republike Hrvatske, hrvatskih društava i katoličkih misija, u Švedskoj živi sveukupno 35.000 do 40.000 pripadnika hrvatskog iseljništva i njihovih potomaka⁶. U posljednje vrijeme u medijima se mogu pročitati naslovi i čuti kako se dovodi u pitanje točnost statistike koju objavljuje Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Kako bi dobio što točnije podatke odlučio sam usporediti podatke Državnog zavoda za statistiku u Švedskoj i Hrvatskoj.

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Muškarci	57	70	67	65	72	88
Žene	64	88	97	77	72	116
Ukupno	121	158	164	142	144	204
	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Muškarci	84	75	82	73	83	91
Žene	73	61	88	69	69	88
Ukupno	157	136	170	142	152	179
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	
Muškarci	293	721	839	959	912	
Žene	202	453	611	610	642	
Ukupno	495	1174	1450	1569	1554	

Tablica 3: Broj doseljenih hrvatskih građana u Švedsku prema švedskom Državnom zavodu za statistiku (<http://www.scb.se>)

U razdoblju od 2001. – 2017. godine iz Hrvatske se prema Državnom zavodu za statistiku Republike Hrvatske odeslilo 2467 hrvatskih građana. U istom vremenskom razdoblju se prema podacima Državnog zavoda za statistiku u Švedskoj doselilo 8111 hrvatskih građana što je skoro tri puta više. Upravo zato mišljenja sam da točne informacije o tome koliko je hrvatskih građana odeslilo u Švedsku u posljednjih sedamnaest godina nije moguće saznati. Međutim jedna sličnost u podacima je vidljiva. Prema podacima oba zavoda za statistiku vidljiv je nagli porast u seljenju

⁵ <http://www.hrvatiizvanrh.hr> (zadnji pristup 07. 08. 2018.).

⁶ Ibid.

koji je započeo ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, 2013. i 2014. godine te svake godine raste tako da možemo zaključiti kako je to bio početak trenutnog migrantskog vala iseljavanja iz Hrvatske u Švedsku.

Prilikom dolaska u Švedsku postoji nekoliko procedura koje hrvatski iseljenici moraju napraviti. Budući da su i Švedska i Hrvatska članice Europske Unije, boravišna dozvola u početku nije potrebna hrvatskim iseljenicima u Švedskoj. Prva tri mjeseca hrvatski građani u Švedskoj ne moraju se prijavljivati u migrantski ured (*Migrationsverket*) i mogu slobodno živjeti u Švedskoj. Nakon tri mjeseca ukoliko žele ostati u Švedskoj potrebno je podnijeti prijavu u migrantski ured te priložiti potvrdu s posla da su barem na određeno vrijeme zaposleni u Švedskoj. Za vrijeme dok švedski migrantski ured donosi odluku o produljenju boravišne dozvole doseljenici mogu slobodno živjeti i raditi u Švedskoj. Kako bi se mogli zaposliti u Švedskoj, hrvatski građani po dolasku u Švedsku, moraju se javiti u poreznu upravu Švedske i zatražiti izdavanje SN-a (*samordningsnummer*). SN primarno služi za plaćanje poreza i uz pomoć SN-a u određenim Švedskim bankama može se otvoriti račun na koji se isplaćuje plaća. U slučaju dobivanja posla na određeno izdaje se boravišna dozvola u vremenu trajanja ugovora. Nakon što dobiju posao na neodređeno i potpišu ugovor doseljenici se trebaju opet javiti u migrantski ured kako bi zatražili boravišnu dozvolu na neodređeno i tada imaju pravo zatražiti izdavanje PN-a (*personnummer*). PN je u Švedskoj ekvivalent hrvatskom OIB-u, ali ima znatno širu primjenu. Služi kao osobna identifikacija, koristi se u zdravstvenom sustavu, u školama i na fakultetima te u bankama i u poreznoj upravi. Nakon izdavanja PN-a hrvatski građani u Švedskoj imaju pristup cijelom sustavu u Švedskoj. Nakon što jedan član obitelji ostvari pravo na izdavanje PN-a, to pravo automatski se prenosi na ostatak obitelji i ostali članovi mogu također zatražiti izdavanje PN-a makar bili nezaposleni.⁷

Postoji nekoliko vrsta dozvola koje su potrebne u Švedskoj. Na službenim web stranicama migracijskog ureda u Švedskoj navedene su slijedeće dozvole: dozvola za rad, za studente, za pridruživanje članu obitelji u Švedskoj, zatim viza za posjetu Švedskoj za države koje imaju propisane restrikcije i prijava za dobivanje švedskog državljanstva.⁸ Da bi dobili dozvolu za rad potrebno je imati aktivnu ponudu za posao, u tom slučaju poslodavac započinje prijavu. Po predanoj prijavi osobi stiže povratni e-mail koji dalje daje upute za prijavu. Uz ispunjenu prijavu

⁷ www.skatteverket.se (zadnji pristup 07. 08. 2018.).

⁸ Ibid.

potrebno je priložiti kopiju putovnice ili punomoć ukoliko se zastupa druga osoba. U većini slučajeva potrebno je platiti naknadu u iznosu od 1000 do 2000 Švedskih kruna ovisno o vrsti zaposlenja. Nakon prijave potrebno je čekati odluku Švedske agencije za migracije (*Migrationsverket*).⁹ Za pridruživanje članu obitelji u Švedskoj dokazuje se odnos s osobom koja trenutno boravi u Švedskoj te se opet ispunjavaju dokumenti koji se predaju Švedskoj agenciji za migracije. Podnositelj molbe zatim čeka odluku vezanu za podnesenu prijavu. Uvjeti za podnošenje prijave za dobivanje švedskog državljanstva su: mogućnost dokazivanja identiteta, starosna dob iznad 18 godina, posjedovanje trajne dozvole za boravak u Švedskoj, dokaz o boravku u Švedskoj u trajanju od minimalno pet godina te potvrda o nekažnjavanju. Formulari za prijavu su dostupni na web stranicama migracijskog ureda koje je potrebno ispuniti te poslati skupa s dokumentima u Švedsku agenciju za migracije u Norrköpingu. Za djecu potrebno je dokazati skrbništvo i priložiti putovnicu uz prijavu roditelja. Također potrebno je platiti 1500. Švedskih kruna za svaku prijavu i 175 kruna po prijavljenoj osobi iznad 18 godina starosti.¹⁰

⁹ www.migrationsverket.se (zadnji pristup 07. 08. 2018.).

¹⁰ Ibid.

4.3. Hrvati u Švedskoj



Slika 1: Politička karta Švedske (www.geology.com)

Povijesno gledano, postoje dva velika vala iseljavanja iz Hrvatske u Švedsku. Prvi val iseljavanja počeo je 1950-ih godina, a znatnije doseljavanje uslijedilo je između 1960-ih i 1970-ih godina. Prvi val iseljavanja temeljio se pretežito na ekonomskoj, ali i hrvatskoj političkoj emigraciji, to su većinom bili radnici ili seljaci. Hrvati koji su u prvom valu iselili u Švedsku naselili su pretežno južni dio Švedske (Grbić Jakopović 2014:120).

„Oni su brzo našli svoje mjesto u industriji koja je u to doba vapila za radnom snagom, kao na primjer u brodogradilištu Kockums u Malmöu, tvornici kugličnih ležajeva SKF i tvornici automobila Volvo u Göteborgu, te tvornicama SAAB i Scania u Trollhättänu i Södertäljeu. U tim gradovima nastale su najveće koncentracije naših radnika. Druge,

manje skupine našle su posao po manjim industrijskim centrima diljem Švedske“ (usp. Čizmić et al. 2005:280).

Prvi naraštaj svojim trudom oko učenja jezika i radom stvorio je povoljnije uvjete za slijedeće nadolazeće naraštaje jer su svojim trudom i radišnošću napredovali na svojim radnim mjestima i dobivali sve odgovornije poslove. Hrvati su se u početku spontano, a kasnije zbog potrebe za čvrstim organiziranjem počeli okupljati po raznim udrugama. Razlozi participiranja u migrantskim udrugama hrvatskih migranata su:

„...uvjetovani interesima samog pojedinca, obitelji kao manje zajednice, lokalne sredine i regionalnog zavičaja iz kojega pojedinac potječe te lokalne sredine u kojoj pojedinac trenutno boravi. Udruge, klubovi i društva djeluju na općenacionalnoj razini, šire nacionalnu svijest, osjećaj hrvatstva i domoljublja, njeguju hrvatski identitet, razvijaju osjećaj zajedništva i solidarnosti radi razvitka zajedničkih vrijednosti“ (Mesarić Žabčić 2006:316).

Društveni život i politička organiziranost hrvatskih građana u Švedskoj svoje korijenje ima već oko 1950. no najveći rast doživljava tek desetak godina kasnije (Čizmić et al. 2005:281).

„Tako npr. u Malmöu počinje 1962. godine djelovati „NK Croatia“, a u Göteborgu 1964. godine HD Velebit. U Hallstahammaru je 1967. godine osnovan HD „Zagreb“, a u siječnju 1970. godine u Stockholmu Društvo prijatelja Matice hrvatske „Matija Gubec““ (ibid.).

Godine 2003. Savez hrvatskih društava u Švedskoj je obilježio svoju dvadeset i petu obljetnicu pod kojom djeluju 34 hrvatska društava s oko 6000 aktivnih članova (ibid.).

Drugi val iseljavanja iz Hrvatske u Švedsku dogodio se tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj te rata u Bosni i Hercegovini kada velik broj stanovništva odlazi iz ovih prostora kao izbjeglice. Obzirom na velik broj Hrvata i njihovih potomaka u Švedskoj ne čudi činjenica da skoro svaki veći grad ima svoje Hrvatsko društvo:

„Hrvatska nastava u Švedskoj je integrirana, odnosno financiraju je lokalne školske vlasti zemlje domaćina (a ne MZOS RH). Na katedri (grupi) za slavenske jezike, koja djeluje u sklopu Odjela za moderne jezike Jezikoslovnog fakulteta Sveučilišta u Uppsali (jedina katedra koja se bavi proučavanjem i predavanjem hrvatskog jezika u Švedskoj), predaje se

među ostalima hrvatski jezik i književnost, u grupi s bosanskim i srpskim jezikom“ (Grbić Jakopović 2014:120).

Od 1979. godine izlazi Hrvatski glasnik, list koji izlazi četiri puta godišnje. O jačini širenja hrvatske kulture u to doba puno govori izdanje knjige *Fiskafänge och fiskaresamtal* to jest *Ribanje i ribarsko prigovaranje* Petra Hektorovića u izdanju iz 1994. godine (Čizmić et al. 2005:281).

Do 1969. godine u Švedskoj nije bilo katoličkih misija ni hrvatskih svećenika, nego se za Hrvate brinuo mađarski isusovac velečasni Josip Benčik u svojoj župi u Västeråsu. Danas se mise na hrvatskom jeziku u Švedskoj služe u dvadesetak gradova. U Švedskoj „misionari osobitu pozornost usmjeruju katehizaciji naše djece i mladeži. U Švedskoj katehizacijom je obuhvaćen velik broj djece, a vjeronauk se održava redovito i u Stockholmu i u Oslu“ (ibid., 284).

Prema podacima iz Državnog zavoda za statistiku iz Švedske 2006. godine mladi Hrvati u Švedskoj rijetko komuniciraju na hrvatskom jeziku jer ih većina radi i živi u okruženju gdje nemaju prilike koristiti hrvatski jezik (Mesarić Žabčić 2006:332). Upotreba hrvatskog jezika najčešća je u kućanstvima ili na zajedničkim okupljanjima (ibid.).

4.4. Istraživanja migracija iz Hrvatske u Švedsku

Magnusson (usp. 1989:363) istražuje koliko se mladi Jugoslaveni u Švedskoj osjećaju Jugoslavenima. Istraživanje je obuhvatilo 730 učenika iz Malomöa (od 4.razreda osnovne škole do kraja gimnazije) i 165 učenika od 19. do 20. godina života iz ostalih dijelova Švedske.

„Iz opće slike proizlazi da se ispitanici identificiraju kao Jugoslaveni, da zadržavaju materinski jezik u komunikaciji s roditeljima, a služe se švedskim u komunikaciji s vršnjacima. Većina ih ima slabo znanje standardnog materinjeg jezika. Samo manji dio redovito čita novine i knjige pisane na tom jeziku“ (ibid.).

Većina istraživanja u svojoj srži zaključuje isto, a to je da su migracije uzrokovane individualnim željama za sigurnijim životom u svim aspektima te kako broj migranata iz godine u godinu raste.

Povrzanović Frykman (usp. 2012a:83) navodi kako je čak 42.000 stanovnika Bosne i Hercegovine napustilo svoju matičnu zemlju 1990-ih godina i zatražilo azil u Švedskoj.

Istraživanje je provedeno 2009. godine na uzorku od 32 izbjeglice, različitih profila i razina obrazovanja te su svi bili u potrazi za poslom. U svom radu bavi se zapošljavanjem izbjeglica i njihovim iskustvima gdje navodi tri ključne priče bosanskih izbjeglica. Počinje s tematikom boli i početne dezorijentacije povodom dolaska u nepoznatu zemlju i određivanje mjesta za započinjanje novog života. U intervjuima autorica je razgovarala i o susretima s drugim Bošnjacima, promjeni struke ili samozapošljavanju, neugodnostima ali i pozitivnim stranama dolaska u Švedsku. Zaključeno je da ne postoji jednako iskustvo za izbjeglice nego je dolazak kao i faze prilagođavanja, zapošljavanja itd., svaki kazivač doživio na različit način (Povrzanović Frykman 2012 a, b).

5. Metodologija

Za istraživanje koje sam proveo u sklopu ovog diplomskog rada razrađen je set pitanja za provedbu polustrukturiranih intervju s kazivačima.

„Učinci takva usmjeravanja na ljudsko iskustvo mogu se usporediti s postupcima etnografije pojedinačnog, kojima se, kroz prizmu pojedinaca, njihovih akcija i stavova, ocrta čitava mreža društvenih pozicija i odnosa (Abu-Lughod 1991). Pojedinačno iskustvo može poslužiti kao pozicija s koje se pred nama ocrta čitava mreža fenomena i aktera, dinamika njihovih intersubjektivnih odnosa i njihova značenja u širem društvenom kontekstu“ (Škrbić Alempijević et al. 2016:16).

Uvid u fenomen društvenih mreža, kao i u njihovu ulogu u migracijama hrvatskih građana u Švedsku, dobiti će se korištenjem kvalitativne metodologije, koristeći subjektivne i individualne stavove kazivača. Pritom se neće procjenjivati njihova istinitost, autentičnost odnosno utemeljenost u stvarnom životu. (ibid., 17).

Prilikom analize rezultata i izrade pisanog dijela zaključka ispitivač ne opisuje samo iskustva nego ih kroz svoj pisani rad analizira i iznosi zaključke temeljem proživljenog. Za potrebu istraživanja u sklopu ovog rada odabrana je metoda polustrukturiranog intervju.

„Prije svega, valja definirati intervju i polustrukturirani tip intervju. “Intervju je interpersonalna situacija, konverzacija između dvaju partnera o temi koja ih obostrano zanima” (Kvale i Brinkmann 2009:123). Polustrukturiranim intervjuom “želimo dobiti

opis života našeg sugovornika ... sastoji se od niza tema koje će se prodiskutirati, kao i nekih potpitanja” (ibid., 124). Kod takvih intervjua raspored/hodogram pitanja nije čvrsto određen, slijedovi tema mogu se mijenjati onako kako to nameće dinamika razgovora ili priroda situacije“ (Potkonjak 2014:72).

5.1. Provođenje istraživanja

Prije samog početka intervjua potrebno je zadovoljiti proces formalnog pristajanja na sudjelovanje u istraživanju i davanja informiranog pristanka kazivača. Forma dobivanja pristanka je za svakog ispitivača bila identična i unaprijed pripremljena kako bi svaki kazivač dobio potpuno i identično objašnjenje.

Kazivači su u dogovoru s voditeljem istraživanja dogovorili žele li prilikom intervjua koristiti pseudonim, inicijale vlastitog imena ili inicijale pseudonima. Transkripti su biti šifrirani i njihov stvarni identitet neće biti poznat nikome osim voditelju istraživanja. Podaci skupljeni za vrijeme istraživanja su snimke intervjua i transkripti. Snimke će biti čuvane isključivo na računalu voditelja istraživanja minimalno pet godina nakon čega će biti pobrisane s računala i diktafona. Pristup podacima bio je omogućen mentorima ovog rada i voditelju istraživanja.

Prilikom intervjuiranja postojao je set pitanja. Pitanja koja su postavljana kazivačima poredana su sličnim redoslijedom unutar svakoga intervjua no kako je ispitanicima dopuštena slobodna naracija na dio pitanja već je unaprijed odgovoreno te su se predodređena pitanja na licu mjesta prilagođavala kako ne bi došlo do nepotrebnog ponavljanja te gubljenja tijeka intervjua. Struktura pitanja zadovoljavala je standardni hodogram s inicijalnim to jest uvodnim pitanjima, na koja su nastavno dolazila središnja ili glavna pitanja te na kraju sa završnim pitanjem gdje se otvara mogućnost dodatnog doprinosa kazivača (Potkonjak 2014:73).

Metodom polustrukturiranog intervjua ispitano je devet kazivača. Osam ih pripada odabranoj istraživačkoj skupini, a jedan kazivač se izdvaja iz razloga koji će biti objašnjeni kasnije u radu. Pet kazivača odabrano je zbog poznanstva iz osnovne škole ili fakulteta s autorom rada, a ostali kazivači odabrani su metodom snježne grude na preporuku već intervjuiranih kazivača. Osam intervjua provedeno je preko *Skype* poziva, a jedan intervju proveden je pisanim putem izravnom komunikacijom putem privatnih poruka na *Facebooku*.

U nastavku teksta sažeto ću predstaviti sve kazivače.

Prva kazivačica zove se Suzana i ima 29 godina. Rođena je u Zagrebu, ali je prije odlaska u Švedsku živjela u Hrvatskoj Kostajnici. Završila je Fotografsku školu u Zagrebu, a u Hrvatskoj je radila u foto studijima i za Večernji list kao štampač. U Švedsku je odselila 2015. godine nakon što je dobila privremeni ugovor na tri mjeseca da radi kao čistačica za jednu internacionalnu kompaniju. Zadnje tri godine živi u Stockholmu i od tada radi na istom radnom mjestu.

Kazivač Silvio ima 27 godina. Rođen je i odrastao u Rijeci, a u Opatiji je završio Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu. Nakon što je diplomirao, nezadovoljan ponudom poslova na tržištu rada u Hrvatskoj odlučio je preseliti u Stockholm gdje posljednje dvije godine živi i radi na recepciji u hotelu.

Ines ima 29 godina. Završila srednju školu u Čakovcu, nakon čega se preselila u Zagreb gdje je diplomirala anglistiku i francuski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nije aktivno razmišljala o iseljavanju iz Hrvatske, nego je prilikom posjeta sestri koja je bila na razmjeni studenata u Švedskoj pronašla posao i odlučila ostati. Zaposlila se kao prevoditelj u agenciji, a u međuvremenu se i njezin partner koji je po struci programer, preselio u Švedsku te oboje žive u Norrköpingu posljednjih osam mjeseci.

Kazivač Dino ima 30 godina i rodio se u Puli gdje je završio opću gimnaziju. S 18 godina preselio se u Zagreb kada je upisao talijanski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nekoliko godina kasnije odlučio je odustati od studiranja, zbog nezadovoljstva političkom i društvenom situacijom u državi odlučio se s partnerom preseliti u Stockholm. Prva radna iskustva stekao je još za vrijeme studija kada je preko student servisa radio u *Lushu*. U Švedskoj živi šest godina, a posljednje tri godine živi gradu Jönköpingu te radi kao prodajni predstavnik u osiguravajućoj kući.

Kazivač Filip je iz Zagreba i ima 28 godina. Diplomirao je na Fakultetu elektronike i računarstva u Zagrebu 2014. godine. Za vrijeme studija se preko student servisa zaposlio u internacionalnoj kompaniji koja se bavi analizom sigurnosti. Kada su prije tri godine otvarali ured u Švedskoj prihvatio je promaknuće i od tada živi u Göteborgu. U međuvremenu je promijenio posao i sada radi kao programer u jednoj švedskoj kompaniji gdje ima bolje uvjete.

Kazivačica Lana rodila se u Zagrebu i ima 28 godina. U Zagrebu je na Filozofskom fakultetu diplomirala Švedski jezik i kulturu te Povijest umjetnosti. Radila je kao prevoditelj i profesor u školi stranih jezika. Nezadovoljna poslovima u Hrvatskoj sa suprugom se odlučila preseliti u Stockholm gdje živi posljednjih devet mjeseci. U Švedskoj povremeno preko agencije radi na projektima istraživanja tržišta i u korisničkoj podršci, a suprug se zaposlio u *Dechatlonu* kao voditelj odjela ribolovne opreme.

Petra je rođena u Osijeku gdje je provela cijeli život. Ima 31 godinu i završila je Opću gimnaziju te je odustala od studija ekonomije. Prije odlaska u Švedsku radila je u administraciji u poljoprivrednoj tvrtki. Nakon gubitka posla i nakon što su pronašli suprugu posao u Stockholmu, odlučili su se preseliti u Švedsku gdje žive posljednje dvije godine. U Švedskoj se zaposlila kao prodavačica u *Lidlu*, a danas je napredovala unutar kompanije gdje trenutno radi u administraciji.

Kazivač Matko ima 29 godina i cijeli život živio je u Zagrebu. Diplomirao je Molekularnu biologiju u Zagrebu gdje je nakon fakulteta radio kao konobar u kvartovskom kafiću. Nezadovoljan nemogućnošću da pronađe posao u struci odlučio se odseliti iz Hrvatske. Posljednje četiri godine živi u Uppsali i radi kao asistent na odsjeku za mikrobiologiju na Sveučilištu u Uppsali.

Uz navedene kazivače intervjuirao sam i kazivača Alena koji ne pripada istoj dobnoj skupini. On je odselio u Švedsku prije 27 godina, ali odlučio sam ga uključiti u ovo istraživanje jer je aktivan član u hrvatskim udrugama u Švedskoj te puno pomaže budućim iseljenicima prilikom pronalaska posla, smještaja i prilikom traženja općenitih informacija vezanih uz iseljavanje u Švedsku. Odselio se u Švedsku s obitelji nakon što je izgubio posao za vrijeme Domovinskog rata u Hrvatskoj. U Hrvatskoj je diplomirao na Građevinskom fakultetu u Zagrebu, a zadnjih 20 godina ima svoju građevinsku tvrtku u Malmöu koja zapošljava radnike iz Hrvatske i ostalih zemalja iz bivše Jugoslavije.

6. Ciljevi

Cilj ovog rada je istražiti suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Švedsku te prikazati kakvu je migrantska mreža imala ulogu u tom procesu. Želim istražiti svakodnevna iskustva iseljenika u Švedskoj te dati detaljni uvid u njihove odnosne, poznanstva i prijateljstva koja im pomažu u svakodnevnim situacijama.

U poglavlju *Planiranje i priprema za iseljavanje iz Hrvatske* želio sam istražiti na koji način i koliko dugo su se kazivači pripremali za odlazak iz Hrvatske. U kojoj mjeri su se koristili tehnologijom i društvenim mrežama prilikom prikupljanja informacija te što je prema njima bio najkorisniji izvor informacija. U sljedećem poglavlju koje se zove *Pomoć pri odlasku iz Švedske – uloga migrantske mreže* cilj je bio prikazati jesu li kazivači imali pomoć prilikom iseljavanja iz Hrvatske i što je ta pomoć uključivala (pronalazak smještaja, davanje privremenog smještaja, pronalazak posla itd.). Želio sam vidjeti koliko i na koji način prethodni migranti pomažu budućim iseljenicima iz Hrvatske, grade li na taj način i jačaju li migrantsku mrežu. Osim toga, cilj je bio istražiti i ključne individualne razloge za iseljavanje iz Hrvatske u Švedsku koje sam obradio u poglavljima *Potisni faktori i Privlačni faktori*. U poglavlju *Švedski jezik kao barijera* cilj je bio istražiti jesu li kazivači imali problema s učenjem novog jezika te kada i gdje su ga naučili budući da se većina kazivača nikada prije nije susretala sa švedskim jezik u svakodnevnom životu. Veliki naglasak u radu stavljen je na svakodnevna iskustva iseljenika u Švedskoj koja su prikazana u velikoj cjelini *Život u Švedskoj*. Tu cjelinu sam podijelio na četiri manja poglavlja *Prva iskustva i dojmovi, Poslovne mogućnosti, Smještaj u Švedskoj i Slobodno vrijeme*. U sljedećem poglavlju nazvanom *Integracija u švedsko društvo* istražio sam kako su hrvatski iseljenici prihvaćeni od strane lokalnog stanovništva, kako izgledaju njihovi socijalni krugovi u Švedskoj te trude li se uklopiti u švedsko društvo. U poglavljima *Povezanost Hrvata u Švedskoj i Zajednice i udruge Hrvata u Švedskoj* istražio sam koliko je izražena povezanost Hrvata koji žive u Švedskoj, druže li se s doseljenicima drugih naroda s kojima su živjeli u bivšoj Jugoslaviji te grupiraju li se u udruge Hrvata. Zanimalo me je koliko i u kojim situacijama hrvatski građani u Švedskoj koriste hrvatski jezik te prate li u Švedskoj hrvatske medije. To sam analizirao u poglavlju *Održavanje hrvatskog identiteta i informiranje o stanju u Hrvatskoj*. U sljedećim poglavljima, *Društveni i obiteljski odnosi nakon preseljenja u Švedsku i Usporedba života u Hrvatskoj i Švedskoj* kazivači su sa mnom podijelili prednosti i nedostatke života u Švedskoj u odnosu na život koji su imali u Hrvatskoj. Zanimalo me jesu li još uvijek aktivni u

socijalnim krugovima u kojima su se kretali u Hrvatskoj te na koji način održavaju kontakt s obitelji i prijateljima. U posljednjem poglavlju *Iskustvo migracije i mogućnosti povratka* želio sam prikazati individualne dojmove kazivača na cijelo migrantsko iskustvo te me zanimalo razmišljaju li o mogućnosti povratka u Hrvatsku.

7. Planiranje i priprema za iseljavanje iz Hrvatske

Priprema i detaljno planiranje važni su faktori koji su prisutni prije većine migracija. Pripreme uključuju aktivnosti poput prikupljanja potrebne dokumentacije, učenje jezika, pronalazak posla, smještaja te prikupljanje dodatnih korisnih informacija. Cilj je bio istražiti koliko su se dugo i na koji način moji sugovornici pripremali za odlazak iz Hrvatske. Dvoje kazivača prije odlaska već je imalo organiziran smještaj i dogovoren posao te se nisu puno pripremali. U istoj situaciji je bio i suprug kazivačice Petre. Nakon što su mu pronašli posao preko interneta i nakon što mu je poslodavac ponudio smještaj on je odmah odselio u Švedsku i počeo raditi:

"On se nije uopće pripremao, bacili smo ga u vatru, kak se kaže. Kada je otišao gore na taj intervju, odmah su mu rekli da je dobio posao. Dogovorio se odmah za sve detalje i gazda mu je ponudio sobu u Stockholmu. On ima neki dogovor sa stanodavcem koji mu je prijatelj i onda iznajmljuje sobe našim radnicima. Ponudili su mu sobu u stanu koji bi dijelio s još trojicom naših ljudi koji su radili na gradilištu gore. U petak kad se vratio u Osijek smo razgovarali i odlučili da ćemo prihvatiti taj posao pa makar morali biti malo razdvojeni. On se spakirao i odmah sljedeći tjedan opet *Ryan Airom* odletio gore." (Petra)

"Moje je bilo samo da se spakiram i da krenem, imala sam uplaćenu avionsku kartu i ponudu da radim tri mjeseca. Takav je bio plan u početku, ali evo već tri godine radim i živim u Švedskoj." (Suzana)

"Realno nisam se baš puno pripremao jer sam radio cijelo vrijeme paralelno, ali sve nam je firma sredila, smještaj, jezik (tečaj op.a.), ured gore, mislim mi smo praktično samo trebali spakirati stvari i to je to. *Googla*o sam malo kulturu, ljude, klimu i onak generalne stvari, život da se tako izrazim, ali to čisto da se informiram ne sad jer mi je bilo nužno." (Filip)

Nekoliko kazivača reklo je kako su im grupe na društvenim mrežama puno pomogle prilikom prikupljanja dodatnih informacija, ali naglašavaju kako su oni aktivno tražili odgovore na pitanja koja su ih zanimala te kako samo čitanje tuđih objava nije dovoljno da se prikupe potrebne informacije:

"Gledao sam nekoliko tih grupa, dakle, „Savez hrvatskih društava Švedska“, „Hrvati u Švedskoj“, „ Mi koji idemo ili smo bili u Švedskoj“, „Hrvati u Stockholmu“ i tak dalje, ima ih još da sad ne kopam, ali sve ti je to slično. Tamo sam se raspitivao kak izgleda život gore, koliko je važan jezik, koje papire treba. Generalno bi preporučio ljudima te grupe jer su u njima ljudi koji žive gore i stvarno je korisno." (Silvio)

"Mislim da su takve grupe odlične za prikupljanje informacija. U njima se može pronaći sve potrebno na jednom mjestu. Ljudi koji su njima su jako aktivni, i uvijek odgovaraju na sva pitanja." (Alen)

Dok su drugi kazivači rekli kako nisu imali previše koristi od grupa na društvenim mrežama te kako su najviše informacija pronašli samostalno na internetu:

"Ništa to nisam koristila jer mi se nije dalo iskreno, čitati tisuću različitih iskustava. Ono što sam morala saznati, saznala sam sama, koja je shema s poreznom, s dozvolama, s OIB-om, što nam ništa ne treba jer smo EU, tako da nisam se uključivala u te grupe." (Lana)

"Internet naravno za većinu stvari tipa stan, dokumenti, porezna, cijene i sve možeš naći na netu. Ima i nekih grupa na *Faceu* koje su ti baš za to, ali nisam ih baš koristio. „Hrvati u Švedskoj“ ili „Mi Hrvati u Švedskoj“ ima tak nešto čudno u nazivu pa tamo ljudi traže svašta, od posla, stana i generalno pitaju stvari, ali previše je to informacija da bi ti sad našao točno to kaj tebe zanima tak da osim ako nećeš baš pitati nije nešto pretjerano korisno." (Matko)

Nisu svi kazivači bili odlučni prilikom odlaska iz Hrvatske nego su proveli duže vrijeme u razmišljanju. Dvoje kazivača reklo je kako su se nakon puno razgovora sa svojim partnerima odlučili na ekstremno potez kako bi sami sebe natjerali da se pokrenu. Kupili su avionske karte za Švedsku prije nego što su išta imali isplanirano i na taj način se prisilili da se do zadanog roka pripreme za odlazak i prikupe sve potrebne informacije:

"Pa dugo smo razgovarali o tome kuda bi išli, kada bi išli, ali kada pričaš o tome nekako cijela stvar uvijek ostane na mjestu i nema pomaka. I tako smo skoro godinu dana samo filozofirali i pametovali, dok nisam ja rekao dosta je. Kupio sam nam dvije jednosmjerne karte za Stockholm da nas natjeram da se pokrenemo. Kupili smo kartu osam mjeseci unaprijed, i reko ili ćemo se do tad organizirati i otići ili smo bacili pare." (Dino)

"Bilo je jako impulzivno, mislim pričali smo mi puno o tome ali uvijek nekako onako „pa možda jednog dana ćemo mi nešto“, ali onda baš kad se to dogodilo je bilo impulzivno, zato što je zapravo jako teško znati kako da se odseliš negdje. Jako je teško to početi kombinirati. I onda smo jednostavno kupili karte i zaključili da ćemo onda sve posložiti oko toga kada znamo kojeg datuma idemo i to je bio dakle početak trećeg (misli na mjesec ožujak op.a.), a mi smo kupili karte za 26.08. Imali smo pet mjeseci da se pripremimo s tim da smo radili šest dana u tjednu svo to vrijeme, organizirali malo vjenčanje u tom periodu i u principu krenuli tražiti poslove i smještaj." (Lana)

Kazivači su se na odlazak iz Hrvatske pripremali na različite načine. Dok su neki proveli nekoliko mjeseci istražujući bitne informacije o Švedskoj, tražeći poslove, smještaj i učeći jezik, drugi su se odvažili i prikupljali sve informacije u hodu. Svi kazivači rekli su kako su se većinu vremena pripremali tako da su tražili potrebne informacije na internetu, ali nekoliko kazivača smatralo je grupe na društvenim mrežama korisnim ukoliko se aktivno u njima postavljaju pitanja:

„Popričala sam s troje ljudi koji žive gore čisto zato jer sam osjećala dužnosti kao nekoga nešto pitati“ (Lana)

Na kraju možemo zaključiti da su pripreme za odlazak iz Hrvatske bile u potpunosti individualne i različite od kazivača do kazivača.

8. Pomoć pri odlasku u Švedsku – uloga migrantske mreže

Zanimalo me jesu li kazivači tražili pomoć od prijatelja i poznanika koji su već živjeli u Švedskoj te kakvu su pomoć dobili. Većina kazivača dobila je pomoć u obliku preporuka za posao i pomoći oko traženja smještaja. Kazivačica Suzana prvih nekoliko mjeseci nakon što se preselila u Švedsku živjela je kod prijatelja iz Hrvatske. Oni su joj pronašli posao u Švedskoj te joj pomogli sa svim potrebnim informacijama:

"Da, pomogli su nam susjedi koji žive dolje preko puta nas, oni ovdje žive preko 30 godina. Znaju zakone, jezik i sve mogućnosti. Pri samom dolasku su mi ponudili posao koji je bio dobro plaćen, nisam ništa trošila jer sam imala sve plaćeno prva tri mjeseca pa sam skupljala taj novac da bi imala kasnije za plaćanje stana i troškova kada je partner stigao." (Suzana)

"Na samom početku nismo imali nikoga. Darko je otišao sam hrabro gore, ali onda kroz nekoliko mjeseci se sprijateljio s kolegama na poslu (Hrvatima op.a.) pa nam je jedan od njih pomogao naći posao za mene." (Petra)

"Jesmo ali ne u Stockholmu, nego sjevernije, a mi smo odabrali Stockholm jer je najveći i povezaniji i mislili smo da ćemo lakše naći posao u većem gradu s više ljudi. Tako da od te pomoći ništa nije bilo u početku. Kasnije nam je Danica (prijateljica op.a.) sredila smještaj u Jönköpingu gdje sada živimo." (Dino)

"Mislim znamo neke ljude koji žive u Švedskoj ali žive tu već dugo ili im je drugačija situacija. Recimo znamo jedan par koji je došao jer je curka dobila doktorat (stipendiju za doktorski studij op.a.), pa mislim, druga je onda priča. Ono što smo znali je da je užasno teško naći smještaj, što je istina." (Lana)

Većina kazivača rekla je kako je imala poznanike ili prijatelje u Švedskoj, međutim nisu im se svi mogli obratiti za pomoć jer su živjeli u drugim gradovima ili jer nisu bili u istim životnim situacijama. Želio sam istražiti i koliko se Hrvati koji još uvijek žive u Hrvatskoj koriste migrantskim mrežama kako bi si olakšali sam proces migracije. Upitao sam svoje sugovornike da li ih kontaktiraju prijatelji, poznanici ili rodbina koji bi se željeli preseliti u Švedsku i što ih najčešće pitaju:

"U zadnje vrijeme jako često kak je krenula ova ludnica s iseljavanjem. Svi žele znati kako doći i ostati. Pitanja su ti uvijek ista. Kakve su plaće, troškovi života, kakav je sustav za djecu i školovanje. Kako do stana, posla, koje papire trebaju nabaviti i tak." (Suzana)

"Pitale su me i frendice s faksa, a pitaju te klasična pitanja, kakve su plaće, kakav je život, koliki su troškovi života, stana, ono baš sve po redu. Najviše se ljudi brinu oko papirologije koju moraju imati, hoće li im priznati diplome a realno to su stvari s kojima imaš najmanje problema jer ne trebaš nikakve papire budući da smo EU, a diplomu ti tak i tak neće priznati nego ćeš 99% morati neke razlike polagati." (Matko)

Zanimalo me je da li se netko od njih nakon razgovora s kazivačima odlučilo odseliti iz Hrvatske te jesu li tražili pomoć oko smještaja i traženja posla ili su se samostalno snalazili. Dobio sam ovakve odgovore:

"Uglavnom se samo informiraju iako je bilo nekoliko prijatelja od partnera koji su došli gore pa smo im pomogli oko posla, dali smo preporuke pa lakše dobiju posao." (Suzana)

"Svima je to super znaš, kada vide kako je sve uređeno, pogotovo Uppsala je prekrasan studentski grad pun života i sve ih to oduševi, ali kada u praksi treba poduzeti nešto onda se ljudi preplaše. Prijatelj iz srednje mi se preselio nakon razgovora sa mnom ali on je otišao u Stockholm, dobio je posao u jednoj srednjoj školi, predaje zemljopis i još nešto." (Matko)

"Svi se najviše brinu oko papira, a danas više to nije problem jer je Hrvatska ušla u EU. Osim toga brine ih posao i cijene. Cijene nisu problem kada se nađe bilo kakav posao jer je država uređena i čak i na minimalcu si možete priuštiti sve osnovno za život, tako da glavni problemi ostaju stan i posao. Oko posla se stvarno trudim pomoći koliko god mogu, Sonja (supruga op.a.) je valjda prošle godine preporučila pet ljudi za posao, a ja se trudim našim ljudima dati ugovore za stalno da im što više pomognem. Također stan iznajmljujemo stalno novim ljudima kojima je potreban jer nije ovdje teško naći stan kada se smjestiš, ali na prvu je jako teško dok nemate preporuke ili poznanstva pa zato mi uskačemo." (Alen)

Kazivači su rekli kako se većina ljudi samo raspituje. Rjeđe se raspituju kako bi prikupili dodatne informacije, jer kazivači tvrde kako se sve informacije mogu bez problema pronaći na internetu. Najčešće se raspituju kako bi dobili osjećaj sigurnosti kada potvrde informacije koje

već znaju iz prve ruke od nekog prijatelja ili poznanika koji već neko vrijeme živi u Švedskoj. Kazivač Matko je rekao kako takvi razgovori puno pomažu budućim iseljenicima, ali ne mogu nikako utjecati na konačnu odluku jer je to u potpunosti individualna stvar:

"Ne bi baš rekao da kroz takav razgovor možeš potaknuti nekoga na preseljenje jer je to skroz individualna stvar i ako netko želi ići otići će bez obzira na sve, ali mislim da takvi razgovori pomažu i daju dodatnu sigurnost." (Matko)

Kako bih istražio jesu li brakovi i veze razlozi za preseljenje kazivače sam upitao znaju li ima li brakova između hrvatskih građana koji su ranije odselili u Švedsku i hrvatskih građana iz Hrvatske. Većina kazivača je rekla da osobno ne zna za takve slučajeve, međutim nekoliko kazivača reklo je kako su čuli da su se njihovi poznanici ili kolege s faksa ili iz srednje škole zaljubili prilikom posjeta Hrvatskoj i nakon toga otišli živjeti u Švedsku.

"Znam nekoliko takvih slučajeva gdje je uvijek muškarac otišao raditi u inozemstvo, došao u posjetu svojim u Hrvatsku i tada upoznao svoju buduću ženu...", "...Ma uvijek se presele u Švedsku. Hrvatska je naša domovina i uvijek nam je u srcu, ali nažalost u Švedskoj se lakše živi." (Alen)

"Kada sam još bio na faksu se jedna moja kolegica udala za dečka koji je već živio u Švedskoj. Ali oni su se znali još iz srednje, on je otišao gore na studij i ostao, pa su se onda na jednom od posjeta ponovno *reuniteali*, zaručili i onda je ona s njim otišla u Malmö. Ali ne znam druge primjere *sorry*." (Filip)

"Ehm, to ti ne znam, jer ne znam dovoljno ljudi, ali znam za jednu curku iz Srbije koja je tako došla u Švedsku jer je dole kod rodbine upoznala muža koji je bio u posjeti, a onda se odselila gore s njim." (Lana)

"Nije to nitko meni bliži, ali moja kolegica iz srednje se udala sa dečka koji je radio u Švedskoj kao komercijalist i odselila je gore s njim, ali to još davno kad sam bila na faksu, prije skoro deset godina. U Osijeku kada je on došao u posjet svojim, onda su se vani upoznali, spetljali i povukao ju je gore s vremenom." (Petra)

Iako brakovi i veze koji započnu na ovaj način nisu česta pojava, svejedno ih ima, a nekoliko kazivača reklo je kako takve odnosi uvijek rezultiraju tako da se par zajedno odselio u

Švedsku. Gotovo uvijek par se upoznao kada je jedna strana došla u posjetu svojoj obitelji u Hrvatsku ili su se prilikom te posjete ponovno zbližili ukoliko su se od prije poznavali.

9. Potisni faktori

Migracije možemo promatrati kao reakcije ljudi na razlike između dviju država. Između tih razlika se nalaze razine koje su oblikovane potisnim i privlačnim faktorima.

„Potisni razlozi uglavnom su loše ekonomske prilike u matičnoj zemlji, nezaposlenost, nestabilna politička situacija, diskriminacija, neslaganje s vrijednosnim sustavom zajednice te nepovoljni uvjeti osobnoga razvoja“ (Šverko 2005:1151).

Kako bi saznao koji su potisni faktori bili prisutni, ali i koji su bili presudni prilikom donošenja završne odluke, kazivačima sam postavio dva pitanja. Zašto su se odlučili za odlazak iz Hrvatske i kada su prvi puta počeli razmišljati o odlasku iz Hrvatske, zato jer prema Mesiću (usp. Standing prema Mesić 2002:249) migracijski proces započinje čim se javi misao o odlasku, a preseljenje je tek završni čin. Kod većine mojih sugovornika motiv za odlazak bio je ekonomske prirode:

"Prije tri godine otprilike nakon što mi je mama preminula od karcinoma. Izgubila sam posao, a suprugova plaća nije bila dovoljno velika da pokriva sve troškove." (Petra)

"Iskreno nisam uopće razmišljala o odlasku iz Hrvatske, nego sam jednostavno dobila dobru poslovnu ponudu koju sam prihvatila." (Suzana)

Međutim iako je želja za boljim poslom, želja za napredovanjem i nezadovoljstvo trenutnim poslom bilo prisutno kod većine kazivača. Uz ekonomske motive, postoje i društveni motivi kao što je želja za životom u liberalnijoj sredini koja je bila razlog za iseljavanje kod kazivača Dine koji živi u istospolnoj zajednici. Želju za profesionalnim usavršavanjem i napredovanjem na poslu troje kazivača navodi kao dodatne motive za odlazak te ih možemo staviti u kategoriju odljeva mozgova¹¹:

¹¹ Mladi znanstvenici prije su spremni napustiti zemlju nego napustiti znanost te prema istraživanju više ih napusti zemlju nego nađe novi posao u znanosti, a prema istraživanjima u inozemstvu lakše pronalaze željeni posao (Golub 2001:12).

"Nisam razmišljao o odlasku. Još za vrijeme faksa na trećoj godini sam dobio posao u jednoj našoj firmi koja se bavi analizom sigurnosti u aplikacijama. Radio sam tamo tri godine, sve dok nisam diplomirao i onda su me uzeli za trajno. Firma je inače internacionalna, imaju urede i zaposlene u Americi, jedno dvadesetak ljudi, i u Poljskoj jedno petnaestak. Uglavnom, otvarali smo ured u Göteborgu pa me šef pitao da li bi i ja išao gore, ja sam pristao i sad sam evo već tri godine ovdje." (Filip)

"Puno sam razmišljala o odlasku iz Hrvatske za vrijeme studija, ali ne za trajno nego sam razmišljala da odem na razmjenu u Francusku da naučim bolje jezik, odnosno da ga usavršim, ali nisam se imala hrabrosti prijaviti pa je sve to nekako palo u vodu. Ma imala sam u planu napraviti promjenu, jer nisam bila zadovoljna na poslu, i željela sam promjenu, ali nisam imala hrabrosti, tako da kada je Dora (sestra op.a.) otišla na šest mjeseci u Švedsku me malo trgnulo. Nisam u tom trenutku razmišljala o Švedskoj, to se desilo nekako spontano. Otišla sam joj u posjetu i trebala sam ostati dva tjedna jer sam dobila toliko slobodnog na poslu, a onda sam odlučila produžiti još tjedan dana, pa još tjedan dana, pa sam našla posao i ostalo je sada već povijest." (Ines)

"Pa ovako, razmišljala sam prije da bi bilo dobro da neko vrijeme provedem u Švedskoj nakon faksa, a onda sam intenzivno počela razmišljati o odlasku kad sam se zaposlila za stalno u Hrvatskoj i kada se ispostavilo da mi posao, nije dobar, odnosno da moram previše raditi za ne dovoljno novca. I onda je postajalo sve gore na poslu, isto tako mi je bilo i mužu i onda smo zapravo jako naglo ... zaključili da ajmo mi gore kupiti karte pa će se onda sve posložiti oko toga.", "...sam ja isto mislila da kao prevoditelj i kao netko tko voli jezik i bavi se njime bi trebala provesti barem godinu dana u Švedskoj da bi usavršila Švedski." (Lana)

Kazivač Dino, koji živi u istospolnoj zajednici, navodi kako mu je glavni motiv za iseljenje bio život u liberalnijoj sredini:

"Kada sam još bio na faksu, 2011. godine kada je bio prvi pride u Splitu i kada je bilo ono cijelo *sranje* sam odlučio da ne želim živjeti u državi u kojoj nema nikakve slobode i u kojoj ne mogu biti ono što jesam." (Dino)

Kod nekih kazivača ideju o iseljavanju je potaknulo negativno poslovno iskustvo i nemogućnost pronalaska posla u struci nakon završenog obrazovanja:

"Ah vrlo brzo nakon što sam diplomirao. Sve sam odradio redovno i u roku, čak sam imao i dobar prosjek na faksu, a onda dođe vrijeme da nađeš posao, a posla nema. Čim sam diplomirao počeo sam slati stotine molbi na sve strane, male firme, velike firme, privatne firme, ali većina njih ti ni ne odgovori 'Hvala, zaprimili smo Vašu molbu' a kamoli išta drugo. Tako da sam nakon diplome ostao raditi na svom studentskom poslu u kvartovskom kafiću. Jad i bijeda, ni sad ne znam kaj da kažem na to. Uglavnom, radio sam tamo jedno osam, devet mjeseci dok nisam skroz ispalio na živce i odlučio tražiti nešto vani." (Matko)

"Još za vrijeme studija mi je s vremena na vrijeme znalo pasti na pamet da odem van iz Hrvatske. Svako ljeto sam želio raditi i onda su me s obzirom na moj faks svi trpali u animatore i tako sam ja svake godine i svako ljeto po Istri bio animator. Mislim sve je to super i simpatično, zabavljaš bakice i dedeke, oni ti tu i tamo daju još malo bakše za kavu, ali nisam ja završio faks da budem klaun ljudima. Tak mi je palo na pamet da možda ću vani imati neku ozbiljniju priliku. (Silvio)

Iako su ekonomski motivi bili prisutni kod većine kazivača ne možemo govoriti samo o jednom uzroku migracije jer je kod većine kazivača bilo prisutno više dodatnih, uglavnom društvenih i psiholoških motiva koji su utjecali na konačnu odluku o iseljavanju iz Hrvatske.

10. Privlačni faktori

Osim razloga zašto su se odlučili iseliti iz Hrvatske, želio sam saznati i zašto su se kazivači odlučili upravo za Švedsku.

"Privlačni razlozi su najčešće bolje ekonomske i političke prilike u zemlji imigracije, bolje mogućnosti zapošljavanja, veće zarade, bolji životni uvjeti te povoljnije prilike za profesionalno napredovanje" (Sullivan i Thompson, 1988; Prpić, 1989; Golub, 2002 prema Šverko 2005:1151).

Prilikom iseljavanja u Švedsku kazivačima je nepoznati jezik predstavljalo još jedan dodatni izazov. Nitko od kazivača, osim Lane, nije učio niti se susretao sa švedskim jezikom u svakodnevnom životu te me zanimalo jesu li razmišljali o nekim drugim državama kao sredinama za novi početak gdje jezik ne bi predstavljao dodatni problem.

Neki kazivači odlučili su se za Švedsku nakon vaganja između drugih opcija:

"Irska, Norveška, čak i Kanada su bile opcije, ali Švedska je uvijek bila nekako pojam socijalne država za nas Hrvate pa smo se na kraju odlučili za Švedsku. Najviše zbog sustava i klime. Gore su legalizirani istospolni brakovi i legalizirano je posvajanje djece za istospolne parove. Nismo u tom trenu razmišljali o djeci, ali danas mi je drago da smo odabrali Švedsku." (Dino)

"Ma htio sam Irsku, al kak su svi tamo onda sam mislio da mi je manja šansa da ću si nać posao pa sam išao kopati po internetu dalje i onda mi je jedan dan na *Faceu* izletila jedna grupa. Nisam siguran kako se točno zove „Hrvati u Švedskoj“ ili tako nešto i onda sam skužio da ima dosta naših u Švedskoj pa da bi mogao i tamo probati." (Silvio)

Za neke kazivače Švedska je bila jedini logičan odabir zbog poslovnih ponuda koje su imali ili zbog želje da usavrše švedski jezik:

"Nisam planirao otići iz Hrvatske u to vrijeme, danas je malo drugačija situacija i ne planiram se vraćati, ali tada sam bio zadovoljan poslom, plaća mi je bila velika i uredna i nisam imao nikakvih problema. Nisam uopće razmišljao o iseljavanju dok mi nisu ponudili poziciju koordinatora tima u Švedskoj gdje bi ja vodio tim od desetak ljudi koji bi radili posao koji sam ja radio zadnje dvije godine. Da sam ostao u Zagrebu znam da ne bi dobio promaknuće bar još kojih godinu dvije tako da je ovo bila idealna situacija pa sam odlučio iskoristiti priliku da vidim malo svijeta dok sam mlad i da zaradim više novaca i na kraju napredujem na poslu." (Filip)

"Zbog mog švedskog, bilo nam je grozno na poslu i sve skupa, ali u principu mi se nismo odselili zapravo. Mi se planiramo vratiti doma. U onoj situaciji u kojoj smo bili činilo nam se da je najpametnije da sada to napravimo, da odemo van, da probamo zaraditi neku lovu jer smo iz takvih situacija da nismo naslijedili neki stan i da jednostavno nikad nismo imali novaca baš i onda smo htjeli malo zaraditi. Ne bi bili otišli u Švicarsku recimo ili u Njemačku ili bilo gdje drugdje samo da odemo van iz Hrvatske. Nego smo išli onda u Švedsku da prije nego što imamo djecu i slično napravimo jedan mali izlet koji bi bilo poželjno da bude financijski isplativ. I zato švedska zbog mog švedskog jer sam ja isto mislila da kao prevoditelj i kao netko tko voli jezik i bavi se njime bi trebala provesti barem godinu dana u Švedskoj da bi usavršila Švedski." (Lana)

S druge strane nekim kazivačima nije bila bitna destinacija, nego su samo željeli otići iz Hrvatske jer u Hrvatskoj nisu mogli naći zadovoljavajući posao. Nezadovoljni svojom trenutnom situacijom kao i situacijom u državi, tražili su bilo kakvu sredinu za novi početak te su stjecajem okolnosti završili u Švedskoj:

"Ma bio sam toliko ljut na državu i sustav da mi uopće nije bilo bitno gdje idem. Samo mi daj posao u struci i normalne pare za to kaj radim jer ovo nema smisla. Svi su mi cijeli život govorili: 'Samo ti završi faks, kasnije ćeš lako!' Poludim na te bapske priče i iluzije o fakultetu i boljoj budućnosti. Ništa ti to ne znači, faks, ne faks, stručna, neka viša škola, sve je to ne bitno. Kod nas je bitno samo koliko si ti snalažljiv i koliko imaš veza i rođaka na pravim pozicijama. Slao sam molbe na sve strane. Gdje god sam našao nešto da je imalo kakve takve veze sa strukom sam slao. U Irsku, Njemačku, Švedsku ali ovdje sam dobio najbolju ponudu. Mislim ne financijski najbolju, bilo je boljih ali ovdje sam imao najbolju mogućnost za napredovanje, a i uvijek sam želio raditi na faksu." (Matko)

"Nakon što sam ja izgubila posao, razgovarali smo što ćemo dalje i zaključili smo da nam nema smisla ostajati u Osijeku jer je ova kuća (misli na rodnu kuću u Osijeku op.a.) jednostavno prevelika za nas dvoje. Osim toga poslala sam valjda 100 molbi, ali nema ovdje (misli na Osijek op.a.) više budućnosti. Koliko god mi to bilo teško za reći, ali Slavonija umire. Darko i ja nismo politički potkovani, nemamo puno poznanstava niti rodbine tako da nažalost nemamo niti puno prilike za uspjeh ovdje. Njemu je posao našao stric, a moj posao mi je sredila moja mama preko susjede. Ovdje nažalost ide samo tako preko veze i poznanstva (misli na Republiku Hrvatsku op.a.). Gledali smo ti preko interneta najviše za Irsku zbog jezika jer znamo engleski, ali ovdje nam je posao baš pao u oko jer je taman Darkova struka pa smo rekli šta sad budemo naučili jezik." (Petra)

Iz odgovora mogu zaključiti da su razlozi za odabir Švedske kod kazivača bili individualni i različiti. Neki su se jednostavno prepustili i prihvatili posao u podružnici multinacionalne kompanije u kojoj su radili u Hrvatskoj i koji ih je odveo u Švedsku, nekim kazivačima je Švedska prevagnula u odnosu na Njemačku, Kanadu i Irsku zbog liberalnog sustava i najboljih uvjeta za profesionalno usavršavanje i napredovanje, dok su neki pod svaku cijenu željeli otići iz Hrvatske i sama destinacija im nije bila toliko bitna.

11. Švedski jezik kao "barijera"

Svi sugovornici osim Lane koja je diplomirala Švedski jezik i kulturu na Filozofskom fakultetu u Zagrebu nisu nikada učili švedski jezik niti su se susretali s njim u svakodnevnom životu prije nego što su se krenuli pripremati za odlazak u Švedsku. Zanimalo me koliko im je veliki problem predstavljao nepoznavanje švedskog jezika te kada i gdje su ga naučili. Većina kazivača rekla je kako nije imala problema s učenjem švedskog jezika te kako ga je relativno brzo naučila, međutim treba uzeti u obzir kako je sedam od deset kazivača visokoobrazovano, a troje kazivača je studiralo neki strani jezik te imaju znanja i sposobnosti za lakše savladavanje stranog jezika:

"Ja inače imam talenta za jezike i brzo ih polovim, zato sam i upisao talijanski, ali Marko (suprug op.a.) i dan danas ratuje sa švedskim i govori ga kao najveća balkanska seljačina. Kada on progovori ne možemo sakriti od kud smo ni da hoćemo." (Dino)

"Još uvijek ga učim, ali već sam pohvatala sve osnove i znam ga u potpunosti razumjeti i govoriti i položila sam ispit. Idu mi jezici, tako da sam se brzo snašla sa švedskim." (Ines)

Dio kazivača švedski jezik naučio je tek po dolasku u Švedsku preko programa SFI (*svenska för invandrare*) koji financira država za učenje švedskog jezika za useljenike¹². Program je besplatan, a njegov cilj je naučiti polaznike švedski jezik, ali i pružiti osnovne informacije o švedskom društvu. Prijaviti se mogu svi građani stariji od šesnaest godina koji imaju SN (*samordningsnummer*)¹³ i boravišnu dozvolu. Za mlađe od šesnaest godina tečajevi švedskog jezika organizirani su u školama koje pohađaju. Prijave se vrše u gradskom Centru za obrazovanje odraslih (*Vuxenutbildningscentrum*)¹⁴ ili putem njihovih internetskih stranica. Dnevni tečajevi uglavnom su dvadeset sati tjedno, a popodnevni šest sati tjedno u terminima koji se dogovore u Centru za obrazovanje odraslih. Predavanja se uglavnom održavaju na fakultetima, a dužina trajanja tečaja je individualna, prema željama i predznanju polaznika. Može se učiti i polagati četiri razine znanja od A-D (A je početna razina, a D završni stupanj), te se nudi opcija posebnih tečajeva za izgovor kao i tečajeva koji naglasak stavljaju na struku polaznika. Na kraju tečaja polaznici dobivaju ocjenu i potvrdu o položenom znanju švedskog jezika.

¹² <http://www.stockholm.se/ForskolaSkola/Vuxenutbildning/SFI---Utbildning-i-svenska-for-invandrare/Swedish-for-immigrants> (zadnji pristup 29. 08. 2018.).

¹³ Više o SN u poglavlju „4.2. Suvremene migracije u Švedsku“.

¹⁴ <http://www.stockholm.se/ForskolaSkola/Vuxenutbildning/Vuxenutbildningscentrum> (zadnji pristup 29. 08. 2018.).

"Kada smo stigli u Malmö upisali smo besplatne tečajeve jezika i tako smo naučili jezik. Nismo imali problema s jezikom jer jako puno ljudi je pričalo engleski." (Alen)

"Ja sam tri mjeseca dok nismo još bili sigurni što ćemo učila jezik u Hrvatskoj i onda kada sam stigla u Švedsku sam upisala njihov besplatni tečaj i položila da znam jezik." (Petra)

U posljednjih nekoliko godina veliki broj škola stranih jezika u Hrvatskoj uveo je tečajeve švedskog jezika. Uz opći tečaj švedskog jezika koji nudi postepeno učenje jezika, nudi se i opcija intenzivnog tečaja čiji je cilj polaznike koji se uskoro planiraju preseliti u Švedsku u samo dva tjedna naučiti gradivo koje se inače uči kroz cijeli semestar. Dio mojih sugovornika naučio je švedski u Hrvatskoj kroz brze tečajeve stranog jezika ili preko privatnih instrukcija:

"U Zagrebu smo upisali tečaj jer smo imali osam mjeseci, ali smo vrlo brzo shvatili da je to toliko sporo da ništa nećemo naučiti i da je gubitak novaca. Pa smo rekli da radije platimo mom prijatelju koji je studirao švedski tri godine pa da nas on nauči, tak da smo kod njega imali privatne satove." (Dino)

"Firma nam je platila privatni tečaj švedskog tu u Zagrebu. Imali smo satove svaki drugi dan nakon posla u uredu kolegica i ja. To je trajalo, mmm, četiri i pol mjeseca ja mislim. Uglavnom dosta intenzivno, stalno smo dobivali zadaće i zadatke tak da smo naučili švedski još dok smo bili u Hrvatskoj. Ah šefu je bitno da predstavljamo firmu u dobrom svijetlu tak da smo morali znat jezik bolje od Šveđana prije nego smo otišli." (Filip)

Dvoje kazivača nije uopće učilo strani jezik prije odlaska u Švedsku te su oboje pronašli motivaciju za učenje švedskoj jezika tek kada su im poslodavci rekli kako će se moći prijaviti za bolje plaćene poslove ukoliko znaju jezik:

"Inače dosta brzo hvatam jezike, nema s tim problema i učio sam ga u hodu. Nisam ga učio prije odlaska, nego sam ga učio preko one aplikacije na mobitelu, *Duolingo*, ali to sam učio samo ono osnovne pojmove da se znam snaći, reći tko sam, od kuda i tak. Pravo učenje je krenulo gore, rekli su mi da će mi plaća biti puno veća ako znam jezik pa sam s prvom plaćom kupio knjige za učenje." (Silvio)

Kazivačica Suzana nakon tri godine kaže kako i dalje ima problema sa švedskim i kako joj je težak, ali ga je odlučila naučiti jer će se onda moći prijavljivati za bolje plaćene poslove:

"Jezik još uvijek pokušavam naučiti jer je jako težak, ali engleski mi pomaže u svakodnevnoj komunikaciji. Svi znaju engleski, a radim u internacionalnoj firmi u kojoj rade većinom naši ljudi tako da pričamo po naški...", "...Ovdje postoji besplatni tečaj švedskog jezika i ima ga pravo polagati tko god dobije matični broj ili dozvolu za rad. Čak su neki imali i plaću dok su pohađali taj tečaj. Ja ga nisam upisala jer sam stalno radila i nisam mogla oboje odjednom, ali imam u planu to uraditi što prije zbog toga što ću imati veće šanse za bolje plaćene poslove. Jezik sam najviše naučila na poslu s kolegama, ali i slušajući radio, TV i muziku." (Suzana)

Iako je većina kazivača naučila švedski jezik bez većih problema, svi su prilikom intervjua napomenuli kako u Švedskoj svi govore engleski i kako većinom na svojim poslovima govore engleski, a ne švedski jezik. Većina radi u internacionalnim kompanijama gdje je poželjnije da se razgovara na engleskom jeziku. Izdvojio sam primjer kazivačice Lane koja je u Hrvatskoj diplomirala Švedski jezik i kulturu i koja je privremeno odselila u Švedsku u nadi kako će usavršiti jezik, ali upravo iz gore navedenih razloga ima problema s usavršavanjem jezika:

"Nezgodno je zapravo to u Švedskoj kada tu jako malo ljudi koristi i govori švedski. Mislim i ja ga jako malo koristim kad radim, jer sve se uglavnom radi na engleskom i većina ljudi ne zna švedski ili zna nekakav loši, priučeni švedski. Da je švedski sad prijeko potreban u nekom svakodnevnom životu baš i nije." (Lana)¹⁵

12. Život u Švedskoj

12.1. Prva iskustva i dojmovi

Za život u Švedskoj nakon što je Hrvatska ušla u Europsku uniju, hrvatskim građanima u početku više nije potrebna boravišna viza kao niti radna dozvola. Upitao sam svoje sugovornike što su od birokratskih stvari trebali napraviti prilikom iseljavanja iz Hrvatske te jesu li se odselili iz Hrvatske samostalno ili s nekime. Većina sugovornika je u Švedsku odselila zajedno sa svojim partnerima iako su u nekoliko slučajeva partneri došli u Švedsku nekoliko mjeseci kasnije zbog posla:

¹⁵ U narednim poglavljima biti će više govora o odnosu hrvatskih iseljenika sa Šveđanima kao i s migrantima drugih etničkih pripadnosti.

"Sada sam malo više od osam mjeseci u Švedskoj. Prvo sam bila kod Dore u Uppsali, pa kad se ona vratila na kraju semestra u Zagreb sam se preselila u Norrköping. To ti je gradić koliko je Upsala sjeverno od Stockholma toliko je ovo južno, otprilike. Sama sam došla kod sestre, dečko je došao dva mjeseca kasnije za mnom i sad ga se ne mogu riješiti. (Ines)

"S mužem sam otišao, Marko, mislim tada još nismo bili u braku naravno. Sada prije mjesec dana nam je bila 6. godišnjica da smo u Švedskoj. Prvo smo živjeli tri godine u Stockholmu pa je Marko dobio ponudu da se preseli jer je dobio unaprjeđenje pa smo odabrali Jönköping jer smo tamo znali Danicu i ona nam je sredila smještaj, odnosno preporučila nas je za stan ovdje tako da nismo imali nikakvih problema." (Dino)

"Prvo sam ja stigla i onda pet mjeseci kasnije je moj partner stigao za mnom." (Suzana)

Svi kazivači rekli su kako nisu imali nikakvih birokratskih problema prilikom iseljavanja. Naglašavaju kako im je bilo bitno privremeno odjaviti boravište u Hrvatskoj na nekoliko godina kako ne bi plaćali porez i u Hrvatskoj i u Švedskoj. U Švedskoj svi stanovnici Europske unije imaju pravo na tri mjeseca boravišta. U međuvremenu ukoliko žele ostati moraju pronaći barem privremen posao te se javiti u migracijski ured i zatražiti produljenje boravišne dozvole. Za vrijeme dok čekaju produženje mogu slobodno živjeti i raditi u Švedskoj. Ukoliko dobiju posao na neodređeno vrijeme mogu zatražiti trajnu boravišnu dozvolu koja je na snazi dok god su zaposleni. Svi kazivači su prilikom dolaska u Švedsku poduzimali iste korake kako bi ostvarili mogućnost za zaposlenje. Potrebno je bilo prijaviti svoj dolazak u Švedsku te izvaditi SN (*samordningsnummer*¹⁶) i otvoriti račun u švedskoj banci. SN služi za plaćanje poreza u Švedskoj kao i za primanje plaće. Nakon što su pronašli posao na neodređeno vrijeme, kazivači su se mogli prijaviti za izdavanje PN (*personnummer*¹⁷) što je ekvivalent hrvatskom OIB-u. Kazivačica Petra objasnila je proceduru koju je prošla nakon dolaska u Švedsku:

"Darkovi kolege su nam rekli da odjavimo prebivalište u Hrvatskoj da ne plaćamo duplo porez bez veze kada se ne planiramo vraćati, pa smo napravili privremenu odjavu za početak. Kada dođeš gore moraš izvaditi samo SN, to ti je nešto kao tvoj serijski broj s kojim otvaraš račun u banci da ti ima gdje sjesti plaća, ali ja sam odmah preko Darka

¹⁶ www.skatteverket.se (zadnji pristup 07. 08. 2018.).

¹⁷ Ibid.

dobila PN jer ako tvoj partner ima PN, koji se dobiva ako imaš posao za stalno onda automatski i ti imaš pravo na PN makar bio nezaposlen. PN ti je nešto kao naš OIB, *personal number*, s kojim možeš što god želiš i on ti je potreban za sve i s njim dobivaš popuste u trgovačkim lancima kao naše *multiplus* kartice i tak dalje. SN ti je nešto kao serijski broj koji u biti služi samo privremeno dok ne dobiješ stalan posao da možeš otvoriti račun u banci i primiti plaću." (Petra)

12.2. Poslovne mogućnosti i socijalne mobilnosti

Velika većina sugovornika u Hrvatskoj je završila fakultet, dvoje kazivača završilo je opću gimnaziju i odustalo od fakulteta, a jedna kazivačica je završila fotografsku školu u Zagrebu. Zanimalo me koje su poslove radili kada su prvi put stigli u Švedsku te koliko su puta i zašto mijenjali posao. Također želio sam saznati njihove poslovne planove za budućnost u Švedskoj te planiraju li tražiti posao u struci ukoliko ga već ne rade. Većina kazivača nije imala problema s pronalaskom posla u Švedskoj, a svi kazivači koji su u Švedsku stigli nezaposleni su unutar prvih mjesec dana pronašli prvi posao:

"Ja sam počeo u *Subway-u* i tamo sam slagao sendviče tri mjeseca dok nisam dobio posao u administraciji i to sam radio dok nismo otišli iz Stockholma prije tri godine. Marko (suprug op.a.) je isto vrlo brzo otišao iz korisničke u *Com Hem*. To ti je najveći, u biti možda nije najveći, ali definitivno jedan od većih telefonskih operatera u Švedskoj." (Dino)

"Prvo sam bila nezaposlena jedno mjesec dana, a onda mi je Darkov kolega s posla pronašao posao u *Lidlu* kao prodavačica." (Petra)

"Radio sam kao noćni čuvar u hostelu. Taj posao sam dobio preko noćnog čuvara u hostelu u kojem sam ja boravio." (Silvio)

Iako su u početku prihvatili bilo kakve poslove, većina kazivača mijenjala je posao više puta od kada su došli u Švedsku:

"Ja trenutno radim kao prodajni predstavnik za osiguravajuću kuću, a Marko (suprug op.a.) je i dalje tehničar za *Com Hem*, sada već više od pet godina." (Dino)

"Ja sam ti našla nakon jedno tjedana dana preko *Facea* u grupi „Posao u Stockholmu“ da je neka cura napisala da traži nekoga za projekt i ja ti od tad radim za tu agenciju povremeno. Ovdje ima užasno puno tih *outsourcera* i dakle ja sam našla *outsourcere* koji iznajmljuju ljude velikim firmama koje trebaju ljude za projekte i privremene poslove." (Lana)

Kazivačica Petra od kada je došla u Švedsku radi za *Lidl*, ali je promijenila nekoliko radnih mjesta i napredovala u kompaniji:

"Mijenjala sam pozicije. Počela sam kao prodavačica, pa su me nakon nekoliko mjeseci unaprijedili u voditelja odjela za voće i povrće tako da više nisam bila na blagajni i onda nakon godinu i nekoliko mjeseci sam se prijavila na interni natječaj za posao u administraciji koji sam dobila. Bilo je tih internih natječaja i prije ali je mene bilo strah prijaviti se jer sam mislila da neću dobiti, ali isplatilo se riskirati." (Petra)

Kazivačica Suzana već tri godine radi isti posao, ali je promijenila više različitih kompanija:

"Od kada sam došla radim kao čistačica u velikim firmama, ali sve na ugovor i ništa na crno. Nisam ništa mijenjala, otkad sam došla pa sve do danas radim isti posao, ali sam mijenjala firme za koje radim. Sada sam navikla i naučila raditi taj posao profesionalno jer ovdje je čišćenje postalo toliko komplicirano da će se još malo ići u školu za tu struku, ali je barem dobro plaćeno." (Suzana)

Kazivač Filip je u Švedsku došao jer je dobio promaknuće na poslu u Hrvatskoj koje je od njega zahtijevalo da se preseli u Švedsku. Iako je jedini stigao u Švedsku s već sigurnim poslom koji je znao raditi i on se je nakon nekog vremena odlučio za promjenu posla zbog boljih uvjeta:

"Kada smo stigli u Švedsku sam bio voditelj razvojnog tima. Vodio sam u početku tim od šest ljudi koji su radili unapređenje *softwarea*. Kasnije smo zaposlili još sedmero sve na iste pozicije.", "Jednostavno sam se osjećao da nije u redu da me se plaća 30% manje nego što zarađuju kolege koji su radili u švedskim firmama tako da sam odlučio promijeniti posao." (Filip)

Samo dvoje kazivača, Matko i Ines, nisu ništa mijenjali od kada su došli u Švedsku. Rade posao u struci te su oboje zadovoljni trenutnim poslom i za sada ne planiraju tražiti novi posao:

"Od kad sam došao radim na sveučilištu tu u Uppsali, tražili su da položim njihove uvjete i jezik kada sam došao i to je sve. Prvo sam radio kao potčrko jer nisam znao dobro jezik i morao sam položiti razlike, pa iako sam bio asistent u nastavi službeno realno sam radio kaj god je trebalo, a sad radim normalno sa studentima, držim laboratorijske." (Matko)

"Od kad sam došla radim za tu agenciju. Ovdje ima jako puno *outsourcinga* pa je tako i ova agencija u biti to. Oni ti preuzimaju poslove od drugih velikih tvrtki koje nemaju vremena tražiti svoje prevoditelje i onda nama daju da prevodimo što treba i kada treba. Budući da surađuju s jako puno velikih kompanija onda stalno imaš tonu posla i konstantno sam zatrpana s poslom jer stvarno fali dobrih prevoditelja." (Ines)

Kazivačima je jedan od glavnih motiva za odlazak iz Hrvatske bilo je nezadovoljstvo poslom koji su radili ili gubitak posla. Upravo zato većina kazivača cijelo vrijeme je u potrazi za novim, boljim poslovima, te poslovima koji su što bliže njihovoj struci:

"Slala sam jako puno to za predavanja, međutim ozbiljne institucije, prave škole i slično uglavnom traže tu neku legitimaciju profesorsku koju ja nemam, ali sam se javljala kako mi je druga grupa povijest umjetnosti po muzejima i javljam se stalno na oglase." (Lana)

Svi kazivači poslove su pronašli samostalno ili uz pomoć prijatelja i poznanika u Švedskoj. Nitko nije tražio pomoć državnih ili privatnih agencija prilikom traženja posla, a većina ih se nije prijavila na burzu rada. Oni koji jesu imaju negativna iskustva:

"Prijavili smo se na burzu rada ali su nam rekli da se snađemo sami na lijep način jer smo znali jezik, a gore ima jako puno imigranata koji dolaze, niti znaju jezik, niti imaju stan, posao, i samo žele socijalu tako da se cijela burza na njih koncentrira, a mi kao da se snađemo." (Dino)

O planovima za budućnost kazivači razmišljaju pozitivno. Iako su trenutno svi zadovoljni poslovima koje rade, cijelo vrijeme su u potrazi za boljim poslovima i napredovanjem, a nekoliko kazivača je već odlučilo dignuti kredite i investirati u trajni smještaj u Švedskoj.

12.3. Smještaj u Švedskoj

Prema mojim sugovornicima Švedska je trenutno među iseljenicima na glasu kao država u kojoj je jako teško pronaći dobar smještaj. Jedan od razloga tome je povećan broj useljenika u

državu te nepovjerenje lokalnog stanovništva prema strancima. Šveđani ne žele i jako rijetko iznajmljuju smještaj stancima bez preporuke poznanika ili prijatelja. Zbog toga sam odlučio sugovornike pitati jesu li imali problema s traženjem smještaja te jesu li se selili i zašto:

"Preko grupe "Hrvati u Švedskoj" smo vidjeli da netko iznajmljuje sobu u Stockholmu. Mislim stano se u tim grupama traži i nudi smještaj i poslovi. Ali ovo nam je baš odgovaralo jer je čovjek unaprijed napisao da je stan slobodan od 1.7. a nama je let bio tjedan dana kasnije pa smo mu se javili i rekli da ćemo mu platiti naravno cijeli mjesec. Tako da smo još u Zagrebu riješili smještaj i to dva mjeseca unaprijed." (Dino)

"Našli smo baš odličan smještaj na kraju. Smještaj smo zapravo našli tako što moj rođak je oženio Šveđanku i oni su taman bili tu. Oni žive u Švicarskoj, oni su otišli na godišnji odmor u Švedsku, posjetili njezinog brata koji je taman završio svoju kuću, novu. U dvorištu svoje kuće ima malu kućicu za goste a nisu je planirali iznajmljivati, ali onda nekako su pričali i spomenuli su nas i cijelu tu priču i onda su se ovi odlučili da bi oni to nama iznajmili. Tako da je to zapravo super, jer mi za neku, za Stockholm okej cijenu živimo sami, ne dijelimo ništa ni s kim što se tiče prostorija. A osim toga, kućica je prekrasna i živimo odmah na jezeru." (Lana)

"...smo se uselili u stan preko preporuke tih susjeda koji su nam pomogli u početku, ali znam da ostali imaju puno problema sa stanom kada tek stignu. Kasnije bude lakše kada se uključiš u društvo preko posla i prijatelja." (Suzana)

Dvoje kazivača koje je živjelo u Uppsali imalo je velikih problema s iznajmljivanjem smještaja. Rekli su kako je smještaj nemoguće naći i kazivačica Ines se nakon nekoliko mjeseci preselila u drugi grad gdje je lakše pronašla sobu, a kasnije i stan:

"U Uppsali da, tamo je sve iznajmljeno valjda godinu dana unaprijed, tako da sam prva dva mjeseca bila kod sestre u stanu, a onda kad se ona vratila u Zagreb sam iznajmila prvo sobu, pa kasnije stan u Norrköpingu. Sobu je lakše naći i dobiti pa sam prvo uzela sobu s jednom curom iz Češke pa kad je ona otišla sam rekla stanodavcu da ću ja sama uzeti stan i plaćam više, ali imam cijeli prostor za sebe i svoj mir." (Ines)

Kazivač Matko je prvih mjesec dana svaki dan putovao na posao od Stockholma do Uppsale jer nije mogao pronaći smještaj sve dok nije dobio preporuku od kolege s posla:

"Uglavnom ovdje je stan nemoguće naći, ali bez pretjerivanja, ono uzmi šator i spavaj u šumi, nemoguće. Pogotovo tu di sam ja. Uppsala ti je studentski grad koji je pun punat studenata koji dolaze na stan. Nitko nema svoj smještaj i onda lokalci ovdje udaraju cijene k'o naši u Dalmaciji preko sezone. Tako da nisam mogao naći stan gore, preko interneta, pa je onda stara pitala kolegicu s posla. Njezin brat živi u Stockholmu, pa mi je on onda iznajmio sobu u stanu u početku pa sam tamo bio prvih mjesec dana. Ja sam bio u tom stanu na jugu Stockholma, a Uppsala je nekih 70 kilometara sjeverno od Stockholma i meni bi trebalo sat i petnaest do posla. Prvo podzemna koja vozi doslovno svake dvije minute do vlaka i onda vlak do Uppsale. Put traje nekih 45 minuta vlakom." (Matko)

Kod traženja smještaja u Švedskoj kazivači kažu kako treba biti jako oprezan jer puno stanova je u podnajmu. Upravo zato većina kazivača tražila je smještaj preko preporuke kako bi iznajmili smještaj po što povoljnijim cijenama od pravog vlasnika stana.

"Ovdje su ti stanovi jako jako skupi jer ti svi rentaju studentima iz druge i treće ruke da bi nešto zaradili. Imaš ljude koji doslovno žive od toga da iznajme 4-5 stanova na sebe i onda ih dalje rentaju. Zato su cijene tako bolesne i zato je teško naći smještaj jer sve ide preko poznanstva." (Matko)

Kazivač Alen od kada se preselio u Švedsku kupio je dva stana u Malmöu te iznajmljuje smještaj hrvatskim useljenicima po povoljnijim cijenama kako bi im pomogao u početku dok ne steknu poznanstva i sami pronađu smještaj:

"Sonja (supruga op.a.) i ja smo kupili novi stan nakon što smo otplatili naš koji sada iznajmljujemo našim ljudima. Nama nije do zarade nego samo da nam pokrije ratu kredita i da jednog dana ostane Marku (sinu op.a.), a ljudima puno pomogne u početku. Također stan iznajmljujemo stalno novim ljudima kojima je potreban jer nije ovdje teško naći stan kada se smjestiš, ali na prvu je jako teško dok nemate preporuke ili poznanstva pa zato mi uskačemo." (Alen)

Svi kazivači u početku su se odselili u najveće gradove u Švedskoj. Smatrali su kako će u većim gradovima biti lakše pronaći smještaj i posao što se u konačnici pokazalo točno. Većina ih je ostala živjeti u gradovima u koje su se prvotno doselili, samo su se kazivač Dino i kazivačica Ines preselili u manje gradove jer ih podsjećaju na manje sredine u kojima su živjeli u Hrvatskoj. Od dolaska u Švedsku svi kazivači su se barem jednom selili. Nekoliko kazivača prvi smještaj

našlo je uz pomoć prijatelja i rodbine, ali im nije bio prihvatljiv te su se odlučili potražiti smještaj koji im je više odgovarao zbog cijene ili lokacije. Neki kazivači imali su problema s pronalaskom prvog smještaja. Kazivač Silvio u početku je odlučio iznajmiti sobu u hostelu, dok je suprug od kazivačice Petre u početku dijelio stan s tri radnika s posla. Međutim svi kazivači kažu kako su nakon nekoliko mjeseci bez problema promijenili i našli dobar smještaj, ali naglašavaju važnost preporuka bivšeg stanodavca ili lokalnog stanovništva prilikom traženja smještaja.

12.4. Slobodno vrijeme

Cilj rada bio je i saznati na koji način kazivači provode slobodno vrijeme i na koji su način organizirali svoj socijalni život u novoj sredini. Svi sugovornici naglasili su kako se u Švedskoj puno više slobodnog vremena provodi u prirodi. Većina je rekla kako se kod njih nije puno toga promijenilo i da provode slobodno vrijeme na isti način kako su ga provodili u Hrvatskoj uz iznimku da češće odlaze u prirodu baviti se različitim aktivnostima:

"Na isti način mislim. Odemo se prošetati uz more, odemo na roštilj ili kartanje, a ovako sam volim pročitati neku dobru knjigu ili pogledati seriju. Moram priznati da ovdje ljudi provode puno više vremena u prirodi. Pecaju, šetaju uz jezera, planinare, voze bicikle."
(Alen)

"Isto, samo puno više putujem moram reći. Ovdje sam sada malo više od osam mjeseci, i već sam bila tjedan dana na Islandu, tjedan dana u Francuskoj i deset dana u Danskoj. Ovako osim putovanja, odem se voziti s dečkom biciklima uz obalu ili pogledamo serije."
(Ines)

"Radimo mislim iste stvari koje smo radili i u Hrvatskoj, samo ovdje ljudi nisu spontani ali mi se ni ne družimo baš sa Šveđanima jer se teško družiti s njima. Mi smo našli prijatelje iz Italije i Francuske i tako iz različitih zemalja pa mi svi idemo u prirodu. Nismo bili u kinu, ne znam ni koliko košta. Slobodno vrijeme provodimo svatko u svom hobiju. Ja crtam, slikam, pišem a on peca. I idemo u kafić i pijemo pivo i u muzeje."
(Lana)

Zanimalo me s kime se u Švedskoj najviše družite, te gdje upoznaju nove ljude. Većina kazivača rekla je kako se gotovo isključivo družite s kolegama s posla. Svi naglašavaju kako ovdje puno teže sklapaju prijateljstva nego što su ih sklapali u Hrvatskoj zato jer su Šveđani izrazito

hladni te je nekoliko kazivača navelo kako se druži gotovo isključivo s drugim iseljenicima. Ljude upoznaju na poslu ili preko društvenih mreža i mobilnih aplikacija:

"Francuze smo upoznali tako preko *facea*. Kada smo se učlanili u grupu „Stanovanje i posao u Stockholmu“ tamo je ta curka objavila sliku sebe i dečka i: 'kao mi smo ti i ti, dolazimo u Stockholm i tražimo smještaj, a slika je bila s odmora iz Hrvatske.' I onda sam ti ja njoj poslala poruku, kao: 'bok, nemam ti stan za ponuditi, ali evo mi smo ti novi u Stockholmu pa ako trebate nekoga za druženje, možemo otići na kavu, pivu'. I tako ja to sve posramljeno napišem, mislim sad će cura reći, gle ovu jadnicu. Bilo mi je malo neugodno, ali ona se javila kada su došli i kada su se smjestili da bi se rado našli i onda nakon dva mjeseca, okruženi Šveđanima i ne poznajemo puno ljudi, a oni su hladni, onda kada su došli francuzi odmah nas zagrlili, baš je bilo super. A oni su isto tako upoznali i ove Talijane s kojima se družimo isto danas." (Lana)

"...kolegica s posla, ova iz Bugarske često organizira druženja u stanu pa pozove ekipu s posla da se zezamo i igramo društvene igre..." (Silvio)

"Ovdje je slobodno vrijeme dragocjeno jer si pretežno na poslu, a pošto je sve skupo. npr. pivo pet eura, kava tri eura, rijetko se odlazi u pubove ili kafiće. Najviše se vrijeme provodi uz obližnje jezero, u prirodi ili hodanje po trgovačkim centrima. Roštiljanja i druženja se odvijaju u stanovima kod prijatelja." (Suzana)

Kazivačica Lana ispričala mi je svoje iskustvo upoznavanja preko aplikacije "*Meetup*":

"Ovdje ti sve ide preko aplikacije *Meetup*. *Tinder* ti je obavezan, ali *Meetup* je za nekakve grupne stvari, i ja sam bila na jednom takvom *meet upu*, i to ti funkcionira npr. ja želim igrati košarku i napišem: 'od pet do sedam danas ja igram košarku na tom i tom igralištu i trebam još šest ljudi' pa onda ljudi poklikaju i dođu. I onda imaš tako različite *meet upove*, ajmo pričati samo o filozofiji, ili ajmo anime ili fotografija, jako je popularno. Mislim jako je čudno, ne znam kako da objasnim, ali Šveđani su jako hladni..." (Lana)

Svi sugovornici složili su se kako je u Švedskoj luksuz jako skup pa tako odlasci u kafiće, restorane, kino nisu česti kod iseljenika, pogotovo u početku dok se ne smjeste i ne pronađu stabilne poslove. Većina tvrdi kako je u Švedskoj slobodno vrijeme izrazito dragocjeno jer rade više nego što su radili u Hrvatskoj, ali bez obzira na to nitko se nije požalio na posao, samo naglašavaju kako sada više cijene slobodno vrijeme koje imaju.

13. Integracija u švedsko društvo

Integracija u kontekstu migracija izrazito je složen termin te bi integracija Hrvata u Švedskoj mogla biti tema zasebnog rada. „Termin integracija, odnosi se na proces naseljavanja, interakcije s lokalnim stanovništvom te socijalnim promjena koje prate sam proces migracije.“ (Penninx i Gracés-Mascareñas 2016:11) Migranti nakon dolaska u novu sredinu moraju pronaći smještaj, osigurati si posao i prihode te si osigurati pristup zdravstvenom sustavu. Osim toga postepeno se moraju uključiti u socijalnom i kulturnom smislu u novu sredinu. U ovom radu dotaknuti ću temu društvene integracije da bi saznao kako su moji sugovornici bili prihvaćeni od strane lokalnog stanovništva i od strane kolega na poslu. Zanimalo me kako su se uklopili u švedsko društvo i što misle o lokalnom stanovništvu. Svi sugovornici su rekli kako su Šveđani hladni te kako je teško upuštati se u razgovore s njima pa samim time i sklapati prijateljstva s njima. Većina kazivača upravo zato druži se većinom s useljenicima iz različitih država. Ali bez obzira na to što su svi naglasili kako su Šveđani hladni, većina je rekla kako imaju samo pozitivna iskustva i kako su bili dobro prihvaćeni od strane lokalnog stanovništva.

"Uvijek smo bili dobro prihvaćeni, da bi riječ rekao. Oni jesu malo hladniji, i drže distancu u početku ali uvijek su pristojni i pošteni." (Alen)

"Ja sam generalno radila, a i danas radim s našim ljudima iz Hrvatske, Bosne, Srbije jer ih ovdje ima više nego dolje. Nisam imala negativnih iskustava niti s domaćima i drugim strancima, dapače, s ostalima sam imala bolja iskustva jer su puno bolja ekipa." (Suzana)

"Ma odlično, evo tu smo šest godina i nikada nismo imali nikakav incident niti problem, niti neugodan pogled, ništa stvarno. Jako su korektni i liberalni stvarno. Raj na zemlji." (Dino)

"Dosta hladno, s nekakvom distancom. Objasnili bi oni meni što i kako trebam napraviti, i naravno da ih mogu pitati ako mi nešto nije jasno ali na vrlo čudan način. Ko da su u rukavicama, s vremenom se to sve nekako promijenilo. Postoji još uvijek ta distanca, ali kao da su stekli povjerenje u mene, kao da sam im se dokazao pa više nema one neugode i napetosti. Nisam se puno družio s lokalnim Šveđanima, nego većinom s kolegama s posla. Većinom stranci, ima jedan dečko iz Bosne, onda jedan frend iz Slovačke i jedna cura iz Bugarske tak da smo od svuda." (Silvio)

Odgovor kazivačice Ines istaknuo se jer činjenicu da su Šveđani hladni, nije doživjela kao nešto negativno nego kao pozitivnu stvar:

"Šveđani su super, zanimljivi i normalni. Svi kažu da su hladni i ne pristupačni, ali to samo zato jer ne vole da je netko u njihovom osobnom prostoru ili da ih grli odmah na prvu dok se još ne znaju, ali to ne volim ni ja tak da smo si super. Ja ne grlim njih, oni ne grle mene i čista duga ljubav." (Ines)

Kazivačica Lana jedina je rekla kako je imala iskustva koja su ju razljutila zato jer su je suptilno podcjenjivali na poslu:

"Jako su razmaženi od tog svog lagodnog života i oni zapravo padnu na guzicu kad nas upoznaju jer nemaju radne navike, nemaju općenito znanje o svijetu i njima je šok kad upoznaju nekoga tko govori dva jezika. Mislim evo primjer, slali su me u *L'Oréal*, morala sam im nekakve pakete slagati, i dođe meni šefica curka od dvadeset i nešto sitno godina kao bravo i lupka me po ramenu, kao divno si to složila a meni dođe da joj kažem, mala imam trideset godina i ono radim već godinama i završila sam faks i naravno da znam složiti tri male kutije u jednu veliku kutiju. I onda imaš osjećaj da te gleda ono, a gle ova slatka mala, došla iz neke egzotične zemlje, gdje je trčala za svojim ovcama i vidiš sada je naučila slagati tri kutije u jednu veliku." (Lana)

Većina kazivača ne vidi potrebu za brzom integracijom u švedsko društvo. Prijateljstva stvaraju spontano i ne trude se prilagoditi Šveđanima kako bi se lakše uklopili u njihovo društvo. Kazivač Alen koji u Švedskoj živi već 27 godina vjeruje kako potpuna integracija nažalost nije ni moguća za prvi val iseljenika, već tek za njihovu djecu i kaže kako čak i nakon toliko godina, švedskog državljanstva i dalje se osjeća kao stranac u Švedskoj.

14. Povezanost Hrvata u Švedskoj

Kako bi saznao koliko je izražena povezanost Hrvata u Švedskoj upitao sam sugovornike džuže li se iseljenici hrvatskog porijekla međusobno neovisno o razdoblju dolaska u Švedsku. Zanimala me i povezanost Hrvata s ostalim narodima s kojima su živjeli u bivšoj Jugoslaviji te grupiraju li se Hrvati u manje zajednice kod odabira mjesta stanovanja u pojedinim gradovima ili mjestima Švedskoj. Svi sugovornici rekli su kako je povezanost hrvatskih građana u Švedskoj

velika i jako izražena te naglašavaju kako ne postoje nikakve podjele s obzirom na razdoblje dolaska u Švedsku. Iseljenici se druže međusobno bez ikakvih predrasuda i pravila međutim kada sam kazivače upitao jesu li primijetili postoje li neke razlike s obzirom na vrijeme dolaska nekoliko kazivača reklo je kako se mladi ljudi, ciljajući na dobnu skupinu u dvadesetim i tridesetim godinama života, češće pokušavaju samostalno izgraditi budućnost u Švedskoj:

"Hmm, ajmo reći da se mlađi ljudi više i brže odvajaju i generalno samostalno pokušavaju uspjeti ovdje dok se stariji drže skupa." (Petra)

"Pa može se reći da mladi ljudi, ovako kao ti u dvadesetim, tridesetim godinama više odvajaju i samostalno pokušavaju uspjeti u Švedskoj, odvojeno od ostatka hrvatske zajednice." (Alen)

Kada sam upitao kazivače druže li se hrvatski iseljenici s narodima s kojima su živjeli u bivšoj Jugoslaviji, dobio sam odgovor da se svi narodi druže međusobno bez ikakvih podjela i predrasuda i bez obzira na države iz kojih potječu:

"Nema tu baš nekih granica. Svi Balkanci se druže skupa bez obzira na starost i na to kad su došli i od kud. Nekako su si ljudi bliži, imaju sličniji smisao za humor i otvoreniji pa se druže skupa." (Matko)

"Mogu reći provjereno da se normalno družimo. Upoznali smo ovdje jedan divan par iz Srbije pa s njima znamo otići voziti bicikl ponekad ili na pivu." (Ines)

"Nema ti tu nikakvih granica, Hrvati, Srbi, Bosanci, svi se druže skupa bez obzira na to koliko su dugo tu i od kuda su jer nekako je povezana zajednica i puno si pomaže. Pogotovo u početku, a onda kasnije se neki odvoje i odsele u manja mjesta, a neki ostanu povezani. To je sad već skroz individualno." (Petra)

Upitao sam kazivače živi li u njihovoj blizini još ljudi iz Hrvatske. Zanimalo me grupiraju li se hrvatski iseljenici svjesno u određenim kvartovima ili gradovima. Odgovori na ovo pitanje su bili u potpunosti različiti od kazivača do kazivača zato što žive u različitim gradovima, kvartovima te su različite platežne moći. Nekoliko kazivača naglasilo je kako u Švedskoj ne postoje dobrosusjedski odnosi, te kako uopće nisu imali prilike upoznati svoje susjede jer žive u stambenim zgradama i jer su ljudi dosta povučeni:

"Vjerojatno, ne znam, nije da se pretjerano družim sa susjedima, ovdje ti je sve dosta hladno i nema baš nekih dobro susjedskih odnosa, posuđivanja brašna ili čuvanja stana kad te nema. Osim toga ovo je studentski gradić tako da susjedi stalno dolaze i odlaze, ne stigneš ih ni upoznati." (Matko)

"A joj ne znam ti to, *sorry*. Ne družim se baš sa susjedima, a i generalno su ti ljudi ovdje dosta povučeni i svi se drže za sebe." (Filip)

Dvoje kazivača reklo je kako u njihovoj blizini žive Hrvati, ali ne možemo reći da postoji ciljano grupiranje, već se ovdje radi o slučajnosti:

"Živi da, prije dvije godine se u našu zgradu doselio jedan mladi par iz Splita. Oni su došli ovdje u potrazi za boljim životom i ostali. Osim njih Marta i Krešo (sestra od Alenove supruge i njezin suprug op.a.) žive u susjedstvu, oni su kupili stan otprilike isto kada i mi." (Alen)

"Ima jedna obitelj iz Pitomače koja živi u prizemlju pa si pričuvamo stanove kad oni idu u Hrvatsku ili ja." (Ines)

Kazivač Dino rekao je kako u manjim gradovima nema toliko puno iseljenika iz Hrvatske jer se većina odlučuje za život u velikim gradovima zbog lakšeg pronalaska posla i smještaja:

"Ovo je relativno mali grad, ima oko 100 000 stanovnika u usporedbi sa Stockholmom i nema tu baš puno emigranata jer se većinom svi zaletavaju u velike gradove zbog posla. Kao i mi na početku." (Dino)

Većina mojih sugovornika naglasila je kako se puno više družu s drugim useljenicima u Švedskoj nego s domaćim stanovništvom. Kažu kako se sa Šveđanima teško družiti zbog njihove hladnoće i povučenosti te razlike u mentalitetima i kulturi. Odlučio sam izdvojiti odgovor kazivačice Lane koja opisuje zašto joj je teško sklapati prijateljstva sa Šveđanima:

"Naprosto su Šveđani potpuno drugačiji. Ne mogu vjerovati da to govorim, ali dođe ti kao odmor kada upoznaš nekoga iz naših krajeva i ništa ti nije čudno šta napravite, a sa Šveđanima si uvijek na trncima jer ne znaš, i pogađaš kako se treba ponašati i njima to uglavnom ne bude točno. Recimo smijanje na glas, to je nezamislivo, uopće bilo kakvo pokazivanje emocija i znakova života." (Lana)

14.1. Zajednice i udruge Hrvata u Švedskoj

Budući da je povezanost hrvatskih građana kao i drugih naroda s prostora bivše Jugoslavije, u Švedskoj prema riječima mojih sugovornika jako izražena, želio sam istražiti postoje li u Švedskoj hrvatske udruge ili zajednice koje organiziraju aktivnosti ili druženja tijekom kojih se iseljenici mogu upoznati i razmijeniti kontakte. Zanimalo me je koliko udruga ima u Švedskoj i u kojim se gradovima nalaze, kakve aktivnosti organiziraju te jesu li moji sugovornici sudjelovali u nekim aktivnostima. Svi kazivači čuli su za razne udruge, a kao najpoznatije izdvojili su: HKD "Matija Gubec" u Stockholmu¹⁸, HD "Velebit" iz Göteborga¹⁹ te HKD "Jadran" iz Malmöa²⁰. Sve udruge imaju svoje internetske stranice koje su aktivne i koje se često ažuriraju s novim aktivnostima. Udruge su aktivne još iz 80tih godina prošlog stoljeća i danas svaka od njih ima više stotina aktivnih članova. Najbrojnija je HD "Velebit" koja ima 1200 aktivnih članova. HD "Velebit" i HKD "Jadran" na svojim internetskim stranicama ne iznose koliko košta godišnje članstvo, ali otvoreno prihvaćaju donacije i nude mogućnost kupovine oglasnog prostora na svojim stranicama. HKD "Matija Gubec" iz Stockholma na svojim stranicama ima objavljen cjenik gdje se mogu vidjeti cijene najma prostora, pecare, te cijene godišnjeg članstva koje za pojedinca iznose 200 švedskih kruna, a za cijelu obitelj 400 švedskih kruna. Za vrijeme svjetskog prvenstva u nogometu, udruge su organizirale grupno praćenje utakmica hrvatske reprezentacije u svojim prostorima. Također u prostorima udruga organiziraju se i druge aktivnosti poput plesa, boćanja, kartanja itd. Većina aktivnosti koje udruge organiziraju su besplatne i svatko može doći sudjelovati. Kazivač Alen opisao je neke od aktivnosti:

"Organiziraju se stalno druženja, roštilji, plesnjaci i različiti događaji na kojima se naši ljudi mogu upoznati. Cilj druženja je da se približi zajednica Hrvata u Švedskoj. Ljudi se ovdje upoznaju, razmjene informacije, kontakte, i pomažu jedni drugima u svakodnevnom životu. Kada netko treba promijeniti smještaj ili posao, uvijek se prvo isplati pitati u zajednici jer će uvijek netko izaći u susret ili znati kako pomoći. Osim toga, iako mi sada već živimo ovdje 27 godina i udomačili smo se koliko god je to moguće, imamo državljanstvo i sve ali uvijek ćemo biti stranci i uvijek će Hrvatska ostati naša domovina. Za našu djecu vjerujem da neće, znaju oni hrvatski ali ovdje su odrasli i išli u školu tako

¹⁸ <http://www.hkd-matija-gubec.com> (zadnji pristup 09. 08. 2018.).

¹⁹ <http://www.velebit.se> (zadnji pristup 09. 08. 2018.).

²⁰ <http://www.jadran.se> (zadnji pristup 09. 08. 2018.).

da je njihova povezanost sa Švedskom drugačija od naše. Ali mi smo odabrali ovaj put kako bi njima jednog dana bilo bolje i mislim da nismo pogriješili, a ova druženja jednostavno nas zbliže i daju nam nekakav osjećaj pripadnosti. Barem nama starima."

Nekoliko kazivača reklo je kako izbjegavaju hrvatske zajednice, a razlozi su različiti. Kazivači Matko i Silvio još za vrijeme života u Hrvatskoj bili su jako nezadovoljni sustavom i okolinom u kojoj su živjeli. Upravo nezadovoljstvo bilo je jedan od razloga zašto su se odlučili odseliti iz Hrvatske te iz tog razloga izbjegavaju hrvatske zajednice koje ih podsjećaju na negativne strane života u Hrvatskoj:

"Ima da, ali stvarno ne znam kako se zovu ni di su. Znam da je u Stockholmu bila jedna udruga koja je organizirala druženja i šta ti ja znam ali iskreno mi se malo klonimo takvih stvari jer nismo otišli iz Hrvatske bez razloga." (Dino)

"A joj, ma dno, imaš ih da, Gubec u Stockholmu, Velebit u Malmöu ili Göteborgu nisam ziher. Uglavnom svaki grad ima svoje udruge, zajednice Hrvata, hrvatske župe gdje ti svećenik drži misu na hrvatskom ali nije ti to za mene. Otišao sam iz Hrvatske da se maknem dalje od tog mentaliteta, a u tim udrugama su ti najzatucanije hrvatine koje možeš naći. Sve veliki domoljubi i branitelji koji su (19)91. pobjegli u Švedsku i sada su ponosna dijaspora kada smo drugi na svjetskom (svjetsko nogometno prvenstvo 2018. op.a.), ali porez plaćaju ovdje jer se vani ipak bolje živi. Ne kažem ja ima i normalnih naših ljudi ovdje, ali ne u udrugama." (Matko)

"Nisam baš društven a kao što sam ti rekao izbjegavam generalno naše ljude ovdje." (Silvio)

Kada sam svoje sugovornike upitao znaju li postoji li u Švedskoj mogućnost odlaska na mise na hrvatskom jeziku, dobio sam slične odgovore kao što su mi dali kada sam ih pitao za mišljenje o hrvatskim zajednicama i udrugama Hrvata u Švedskoj. Gotovo svi su čuli da postoji mogućnost odlaska na mise, ali većina kazivača je rekla kako nisu vjernici i kako nemaju interesa za sudjelovanje u vjerskim aktivnostima koje organiziraju. Neki od odgovora su:

"Čuo sam da postoji preko grupa na *Faceu*, ali me to stvarno ne zanima. Bili su sad neki blagoslovi i mise u čast naših vatrenih (nogometnih reprezentativaca op.a.) kada je bilo svjetsko ali to je sve suludo. Svi su naglo na tih dva tjedna postali veliki domoljubi ovdje u Švedskoj." (Silvio)

Samo je kazivačica Petra koja u Švedskoj živi posljednje dvije godine rekla kako se raspitivala o mogućnostima odlaska na hrvatske mise u Stockholmu i kako razmišlja o odlasku na misu, ali da za sada još nije skupila hrabrosti da ode:

"Velečasni Biletić ti je ovdje već preko trideset godina tako da se održavaju mise na hrvatskom redovno. Ja još nisam bila jer me malo strah, ali sam se raspitivala i googlala malo jer sam vjernik i u Osijeku sam redovno išla u crkvu a ovdje ne, ali mislim da ću se i to odvažiti uskoro." (Petra)

Kazivač Alen nekoliko puta je bio na hrvatskim misama te mi je rekao kako se mise danas uglavnom održavaju u prostorima udruga, dok su se prije održavale u privatnim prostorima jer udruge nisu imale vlastiti prostor:

"Da, postoji. Hrvatski misionari putuju cijelo vrijeme po Švedskoj i održavaju mise na hrvatskom za zajednice gdje god se pokaže interes. U većim gradovima se može otići na mise jednom tjedno, dok u manjim mjestima otprilike jednom mjesečno." (Alen)

"Isto kao i druženja u udrugama, to predstavlja za nas nekakav osjećaj pripadnosti. Organiziraju tečajeve švedskog i hrvatskog jezika i zabavne aktivnosti za mlade, ali isto kao i sa udrugama, mladi ne pokazuju veliki interes za time." (ibid.)

Budući da sam čuo kako se Hrvati u Švedskoj često organiziraju za druženja i upoznavanja preko društvenih mreža odlučio sam upitati kazivače jesu li učlanjeni u grupe poput "Hrvati u Švedskoj" te jesu li oni upoznali nekoga u Švedskoj putem društvenih mreža ili bili na druženjima koja su se organizirala preko društvenih mreža. Za razliku od hrvatskih udruga, većina kazivača rekla je kako su učlanjeni u nekoliko takvih grupa na društvenim mrežama i nekoliko kazivača je reklo kako su već bili na organiziranim druženjima. Nekoliko kazivača putem društvenih mreža priključilo se grupama koje su skupa gledali nogometne utakmice na kojima je igrala hrvatska reprezentacija na svjetskom nogometnom prvenstvu. Rekli su kako je u Švedskoj zbog malog broja kafića, bilo jako teško pronaći mjesto na kojemu bi mogli pratiti utakmice hrvatske reprezentacije:

"Ja nisam nikada, ali Marko (suprug op.a.) je išao gledati nogomet sada kada je bilo finale prije dva tjedna. Ja nisam neki veliki nogometaš niti me to ne zanima, ali njega je ponijelo pa je s pet mamlaza išao u neki kafić gledati utakmicu protiv Engleske i Francuske. Osim

toga, mislim da nije ni on bio na nikakvim drugim druženjima, ali imaš pravo da se ekipa tako organizira." (Dino)

"Jesam. Sad kad je bilo svjetsko prvenstvo sam vidio da na grupi "Hrvati u Švedskoj" da se ljudi organiziraju za zajedničko gledanje utakmica pa sam išao gledati polufinale s Engleskom u klub Velebit. To su prostorije udruge u kojima su postavili veliki projektor i gdje smo svi skupa gledali utakmicu. Nisam inače član bilo kakvih udruga niti ne volim nogomet. (smijeh) Ali me ponijelo malo ovo prvenstvo kao i sve ja mislim." (Filip)

Upitao sam kazivače što je to iskustvo značilo za njih. Kazivač Filip pojasnio je vlastito razmišljanje:

"Pa bilo je zabavno iako nisam znao nikoga. Ali imao sam dojam da dosta ljudi ne poznaje nikoga i da su svi došli u potrazi za nekim jedinstvom i atmosferom. Ovdje baš nema kafića kao kod nas tako da nije lako naći mjesto gdje bi gledao utakmicu. Sve skupa bilo je zabavno, kad je utakmica završila budući da smo pobijedili je nastao kaos pa su na ulicama krenule one domoljubne i Thompsoni što ja stvarno ne volim, tako da sam se odmah pokupio doma, ali za vrijeme utakmice je atmosfera i ugođaj bio odličan." (Filip)

Iako je prema mojim sugovornicima povezanost Hrvata u Švedskoj odlična, većina ih nije pokazala interes prema hrvatskim iseljeničkim udrugama niti generalno prema zajednicama Hrvata u Švedskoj. Iako su svi rekli da se Hrvati u Švedskoj druže bez obzira na godine i na vrijeme dolaska u Švedsku, većina kazivača izbjegava organizirana druženja bilo kakve vrste. Većina mojih sugovornika spada u dobnu skupinu od 20-30 godina i visoko su obrazovani, a prema kazivaču Alenu mladi i potomci migranata ne participiraju dovoljno u zajednicama Hrvata u Švedskoj. Većina sugovornika više se druži s iseljenicima iz drugih država nego s hrvatskim iseljenicima u Švedskoj, a razloge tome su naslutili tek pojedini kazivači. Kazivač Dino koji živi u istospolnoj zajednici kaže „nismo otišli iz Hrvatske bez razloga“ aludirajući na hrvatsko konzervativno društvo i pretpostavke o konzervativnoj hrvatskoj dijaspori. Većina kazivača umjesto fizičke iseljeničke zajednice preferira virtualno umreživanje preko društvenih mreža i tematska okupljanja putem mobilnih aplikacija.

15. Održavanje hrvatskog identiteta i informiranje o stanju u Hrvatskoj

U želji da saznam kako moji sugovornici njeguju hrvatski identitet u stranoj državi, upitao sam ih prate li hrvatske medije te gledaju li hrvatsku televiziju ili slušaju hrvatski radio. Upitao sam ih i na kojem jeziku razgovaraju s prijateljima i poznanicima iz Hrvatske u privatnoj, ali i u javnoj sferi. Svi kazivači rekli su da uvijek u privatnoj i u javnoj sferi razgovaraju na hrvatskom jeziku osim ukoliko je zbog posla potrebno da se prilagode drugim sugovornicima te tada najčešće razgovaraju na engleskom jeziku. Neki od odgovora su:

"Na engleskom. Šalim se sada malo, pričamo na hrvatskom ako je privatno ili ako baš direktno njima moram nešto reći. Na primjer kada sam pričao s Majom na poslu smo naravno na hrvatskom pričali, ali ako je netko drugi bio uključen u razgovor onda smo odmah bili na engleskom. Generalno ovdje jako malo pričam švedski. Na poslu pričam uglavnom engleski kao i privatno jer su mi prijatelji iz Francuske, Belgije i Norveške tako da se tako najlakše razumijemo, a švedski govorim samo ono u dućanu ili kada naručujem u restoranu ili tak nešto." (Filip)

"Na hrvatskom uvijek, i s ovim susjedima isto pričam na hrvatskom. Prirodnije je nekako." (Ines)

"Na hrvatskom naravno, ali imao sam frendove koji su se planirali preseliti pa sam s njima na švedskom jer su se vježbali tako, ali inače na hrvatskom." (Matko)

Svi kazivači rekli su da prate hrvatske medije, ali hrvatsku televiziju i radio ne prate svi jer kažu da nisu imali te navike niti dok su živjeli u Hrvatskoj:

"Svaki dan gledam večernji dnevnik i gledan HRT 1, HRT 2, Novu TV. Volim pogledati neke hrvatske serije poput Crno bijeli svijet ili Lud zbunjen normalan." (Alen)

"Mislim imamo i hrvatske programe i pogledam s vremena na vrijeme neki glupi *reallity*, recimo bilo je prije nekoliko mjeseci "Ženim sina" ili tako nešto pa sam to pogledao s vremena na vrijeme ali inače ne pratim. E i volim pogledati prognozu Sijerkovića jer je on legenda i jer je besmrtn." (Dino)

Nekoliko kazivača naglasilo je kako redovno prate hrvatske medije, ali da se brzo počnu živcirati kada čitaju hrvatske novine. Kazivačica Petra jedina je rekla kako je s vremenom u

potpunosti prestala pratiti hrvatske medije. Kao glavni razlog navodi negativnost i loše vijesti kojih ima jako puno:

"Ne više, u početku sam čitala Jutarnji i 24sata, ali s vremenom sam prestala. Ne mogu jednostavno više čitati toliko negativnosti i loših vijesti u našim novinama da se samo rastužim kad vidim da se samo piše o krizi, iseljavanju mladih, a ništa se ne poduzima da se sve to spriječi. Imamo ovdje satelitsku i naše programe tako da s vremena na vrijeme pogledam Ljubav je na selu ili neku takvu zabavnu emisiju ali u pravilu nemamo baš puno vremena za TV, a radio mi uvijek švedski u pozadini, zuji." (Petra)

"Nemamo ti televiziju i u početku nismo imali ni internet par mjeseci, pa nismo tada ništa pratili, živjeli smo u mraku isključeni od ostatka svijeta. Ali pratimo Jutarnji i „Di su pare?“ Oni nekako profiltriraju sve to, i u principu Jutarnji ja čitam iako nisam oduševljena baš time." (Lana)

"S vremena na vrijeme *proscrollam* brzinski kroz vijesti, ali onda kada pročitam te budalaštine mi bude drago da nisam tamo pa sve to fino pogasim i nastavim dalje životom." (Silvio)

Od medijskih sadržaja, većina kazivača rekla je da čita novine putem internetskih portala. Najpopularniji među kazivačima su Jutarnji.hr i Dnevnik.hr, a od radijskih postaja jedino je kazivač Matko rekao da s vremena na vrijeme pusti Radio 101. Na televiziji kazivači uglavnom prate zabavne emisije ili hrvatske serije, dok je samo jedan kazivač naglasio kako svaki dan prati dnevnik.

16. Društveni i obiteljski odnosi nakon preseljenja u Švedsku

Kroz razgovor s kazivačima primijetio sam kako većina njih često naglašava kako im nedostaju obitelj i prijatelji koji su ostali živjeti u Hrvatskoj. Transnacionalna teorija naglašava kako djelovanje na jednom mjestu utječe na drugo mjesto te na ljude i njihove osjećaje bez obzira na udaljenost. Imajući to na umu, kako bi barem djelomično saznao na koji način se nose s razdvojenosti od obitelji i prijatelja kao i koliko su još aktivni u društvenim krugovima u kojima su se kretali u Hrvatskoj pitao sam ih na koji način i koliko često komuniciraju s obitelji i

prijateljima te koliko često posjećuju Hrvatsku i gdje najčešće odlaze, ali i koliko često njih posjećuje netko iz Hrvatske:

"S mamom se čujem svakih dva, tri dana, a sa sestrom baš svaki dan, ako ja nju ne nazovem do 6 -7 kada se vrati s posla onda ona mene panično zove da: 'Jel sve okej?'" (Dino)

"S mamom se čujem svaki dan preko *WhatsApp*. Nazovem je ujutro pa pričamo prije posla i isto tako se čujem sa starim nakon posla. A s prijateljima se čujem, bližima nekoliko puta tjedno ili poziv preko *Skype-a* ili preko *Facebooka*, a ostalima s kojima nisam toliko blizak, isto samo jednom mjesečno recimo." (Filip)

"Svaki dan preko *WhatsApp*. Ovako, mogu ti svoju dnevnu rutinu. Prvo ujutro nazovem mamu, skuham čaj i sjednem vani i pričam s mamom. I čujem se s prijateljima. S najboljom prijateljicom se čujem svaki ili svaki drugi dan, a s onih ostalih pet sljedećih jednom tjedno svakako." (Lana)

"Svaki dan preko društvenih mreža. S prijateljima uglavnom porukama, a obitelj zovem preko *WhatsApp*." (Suzana)

Većina sugovornika izjavila je kako skoro svaki dan razgovara s obitelji i prijateljima, a neki kazivači navode kako se čuju s obitelji i više puta dnevno. Razlog tome je i tehnologija koja olakšava globalnu komunikaciju i samim time umanjenje osjećaj razdvojenosti i života u drugoj sredini. Kazivači razgovaraju s obitelji i prijateljima isključivo putem društvenih mreža (*Facebook*), a pozive obavljaju putem mobilnih aplikacija kao što su *Skype*, *Viber*, *WhatsApp*.

Na pitanje posjećuju li Hrvatsku, svi kazivači rekli su da minimalno dva puta godišnje dolaze u posjet obitelji i prijateljima, dok neki kazivači dolaze u posjetu svakih nekoliko mjeseci. U posjetu dolaze za obiteljska slavlja i na proslave godišnjih običaja Božića i Uskrsa, a godišnje odmore provode na Jadranskom moru u Hrvatskoj:

"Dva puta godišnje dolazimo u posjetu obitelji. Za Božićne praznike uvijek idemo u Sisak kod brata, a preko ljeta na more na Jadran." (Alen)

"Svakih par mjeseci odem na vikend ili ako uspijem spojiti neke blagdane pa uzmem par dana godišnjeg i naravno preko ljeta kod bake na more i za Božić svojima doma." (Matko)

"Od kad smo se preselili u svoj stan smo bili dole za Uskrs i idemo sada opet na godišnji 15 dana prvo u Istru kod njegovih, pa u Čakovec kod mojih i na kraju u Zagreb vidjeti prijatelje." (Ines)

"...prvo kad smo dolazili tu bilo nam je u planu da ćemo doći doma za Božić međutim karte su za Božić koštale milijun eura, tako da nismo došli za Božić nego smo došli 13.01. i onda smo došli na tjedan dana. To je bilo super, družili smo se s prijateljima, obitelji i onda smo sad došli u petom mjesecu. Muž je bio jedan tjedan, a ja dva. Pa smo bili na vjenčanja, godišnjice mature, razgledavanja novih beba i slično." (Lana)

Iako svi kazivači odlaze u posjetu obitelji i prijateljima u Hrvatskoj, na pitanje posjećuje li njih netko iz Hrvatske odgovori su bili različiti. Većina kazivača ima posjetitelje nekoliko puta godišnje međutim nekoliko kazivača reklo je kako ih nažalost za sada prijatelji i obitelj ne posjećuju ili ih posjećuju jako rijetko zbog troškova putovanja koji mogu biti veliki:

" Ne, za sada samo ja odlazim dole kad mogu." (Suzana)

Također, nekoliko kazivača je reklo da oni financiraju troškove putovanja svojoj obitelji, a svi posjetitelji uvijek su smješteni kod njih u stanu:

"Naravno da ih mi pozovemo, ali i sami žele doći u posjetu i vidjeti kako je nama gore, imaju tu kod nas besplatan smještaj i onda ostanu tjedan, dva, tri najviše i onda se vraćaju u Hrvatsku." (Dino)

"Dođu isto svakih par mjeseci frendovi na tjedan dana uglavnom jer tak imaju letove pa se malo družimo, pogledaju grad, odemo na izlete, a i sve zanima kako je ovdje za živjeti. Starci su mi bili dva puta za sada gore jer su skupe karte za naše uvjete pa im ja platim, ali meni je i draže otići dole nego da se tu tiskamo u malom stančiću iako znam da je njima doživljaj vidjeti Švedsku." (Matko)

"Dođu turistički uvijek na tjedan dana jer je tako let Zagreb-Stockholm od subote do subote pa eto." (Lana)

Kazivačica Petra iz Osijeka ispričala je kako se prilikom jednog turističkog posjeta njezina najbolja prijateljica odlučila zbog teške financijske i životne situacije u Hrvatskoj preseliti s djetetom u Švedsku:

"Dođu nam recimo svakih nekoliko mjeseci ili moji ili Darkovi prijatelji u posjetu. Najčešće dolaze samo turistički na tjedan, maksimalno dva i to ostanu tu s nama u stanu. Za sada se samo Vlatka, moja najbolja prijateljica iz Osijeka odlučila preseliti, ali to evo tek sad za Uskrs kad je bila kod nas." (Petra)

Kada sam je pitao kako to da se odlučila za preseljenje Petra kaže:

"Ona ima tešku financijsku situaciju doma, muž ju je ostavio s malim djetetom od dvije godine, a tata joj je bolestan. Plaća u pekari nije dovoljna da sve pokrije, pa sada kada su bili kod nas za Uskrs smo razgovarali ozbiljnije i rekla je da bi došla. Vratila se još nekoliko mjeseci dole jer je morala tatu koji je bolestan u dom smjestiti budući da se neće moći brinuti za njega pa će onda doći kod mene u Lidl. Već sam ja pričala sa šeficom i sve dogovorila i počinje za mjesec i pol kod nas. Samo joj moramo u međuvremenu naći neki smještaj ali može biti i kod nas u najgorem slučaju mjesec dva dok se ne stabilizira." (Petra)

Osim gore navedenog primjera svi kazivači naglasili su kako im obitelj i prijatelji dolaze u posjetu isključivo turistički i kako bi proveli vrijeme s njima, bez namjere da nađu posao ili se za trajno presele u Švedsku. Iako je želja za iseljavanjem, prvi korak u procesu iseljavanja, sam proces nije jednostavan, a konačna odluka je u potpunosti individualna. Budući da su moji sugovornici već dio migrantske mreže, kada i ukoliko se njihovi bližnji odluče za iseljavanje sam proces će biti znatno jednostavniji.

17. Usporedba života u Hrvatskoj i Švedskoj

Kako bi dobio što bolji uvid u razmišljanja kazivača o njihovom životu i svakodnevnici u Švedskoj u odnosu na Hrvatsku nakon što su živjeli neko vrijeme u Švedskoj kazivačima sam postavio pitanje "Što Vam se izrazito svidjelo/nije svidjelo u Švedskoj u odnosu na Hrvatsku?" Odgovori na to pitanje bili su dosta slični kod većine kazivača:

"Mogućnosti su ovdje fenomenalne, ovdje sam sada tri godine i imao sam valjda 20 raznih poslovnih ponuda, stalno se ide prema naprijed, a i generalno su ljudi puno pozitivniji iako su hladniji. Svi gledaju prema budućnosti, dok se kod nas gleda i vraća cijelo vrijeme u prošlost i generalno kod nas nije baš pozitivna atmosfera nego svi su

stalno s nečim nezadovoljni, a ovdje se ljudi snalaze i čak i oni koji rade teške i lošije poslove izgledaju sretno. Tako da generalno pozitivnija je atmosfera." (Filip)

"Sviđa mi kako su svi ovdje nekako pozitivni. Ne mislim veseli u smislu nasmijani i da hodaju od uha do uha po cesti, nego se svi čine sretni i zadovoljni. Kad pričaš s ljudima, bilo domaćima ili strancima svi pričaju samo vesele i pozitivne priče. Ugodna je atmosfera." (Ines)

"Promet je fantastično organiziran. To mi se jako sviđa i vidim koliko to meni pospešuje kvalitetu života i koliko to donosi razvoju grada i dobrom životu grada da je sve dobro povezano i da se svuda brzo i lako dođe. Sviđa mi se generalna atmosfera, pozitivna i optimistična koju u Hrvatskoj nisam više osjećala zato jer s kim god pričaš kaže 'loše je, grozno je, koma je'. Ono što vidiš u gradu, Stockholm je pun dizalica, jednostavno stalno se stvari grade, ovdje vidiš novac kako se okreće i kako postoji mogućnost da i ti možda negdje dobiješ posao i zaradiš jer vrte se stvari, sve nekako ide naprijed. Sviđa mi se što nisam pod stresom. Ako sam bolesna samo javim i nema problema, nema živciranja i stresa iako nemam stalni posao." (Lana)

"Jako mi se sviđa što je grad nekako pun života. Osijek imaš dojam da umire, nema nikakvih događanja, dućani se zatvaraju, ljudi gube posao, a ovdje se stalno nešto gradi, kopa, ovdje nema praznih i napuštenih izloga. Čak i ako se nešto zatvori odmah se otvori novi dućan u tom prostoru i to je odlično. Grad je živ i cijelo vrijeme se radi i razvija." (Petra)

"Uređenost sustava, sve je uredno, plaća je uredna, ugovor sam potpisao sa stanodavcem što je ovdje potpuno normalna stvar dok kod nas nije. Najvažnija je ta plaća. Uvijek mi ostane nešto da sačuvam sa strane tako sam dobio i osjećaj sigurnosti ako ne daj Bože netko dobije otkaz nije toliki smak svijeta koliki bi bio da se to dogodilo u Hrvatskoj. U ostalom, za onoga tko želi raditi tu uvijek ima posla." (Silvio)

Odgovori kazivača na drugi dio pitanja koji se odnosio na stvari koje im se ne sviđaju u Švedskoj odnosu na Hrvatsku bili su različiti međutim nekoliko se odgovora ponavljalo:

"Ono što mi se nije svidjelo u Švedskoj je klima, nisu ovdje gdje mi živimo niske temperature, ali nisu niti visoke. Nekako je baš umjereno, a ja sam oduvijek volio da je zima zima, a ljeto ljeto." (Alen)

"Ljudi su malo prehladni za moj ukus, mislim tolerantni su svi i liberalni i pristojni ali možda prepristojni. Ali s druge strane da nisu toliko pristojni možda bi vladao kaos i korupcija kao kod nas, jer kod nas su svi: 'Di si frende!?' pa zato i imamo rođake i prijatelje na svim višim pozicijama." (Matko)

"Ima puno imigranata, znam da to ružno zvuči i nemoj me krivo shvatiti, nisam rasist ni ništa slično samo sam cijeli život živjela u sredini koja je jako zatvorena i bijela, a ovdje je sve tako šareno da je malo zastrašujuće. Nije loše i već sam se naviknula ali kada sam prvi put došla mi je baš bio šok." (Petra)

"Ne sviđa mi se što u Švedskoj postoji milion nacija, a ne znam kojom su svrhom ovdje pa je to malo zastrašujuće." (Suzana)

Većina kazivača rekla je kako im se najviše sviđa uređenost cijelog društva u Švedskoj prilikom čega veliki naglasak stavljaju na uređenost prometnog sustava koji je prema njihovim riječima brz i izrazito funkcionalan. Izrazito bitnim smatraju poslovne mogućnosti u smislu napredovanja ili mogućnosti jednostavne promjene posla kao i sigurnost na poslu. Život s manje stresa te općenito pozitivnu atmosferu u cijeloj državi također skoro svi kazivači navodne kao veliku prednost u Švedskoj. Život u višeetničkoj državi poput Švedske mnogim je kazivačima u početku bio zastrašujuć, međutim većina kazivača je rekla kako im se u Švedskoj nisu svidjeli međuljudski odnosi, koji su prema njima, znatno hladniji nego u Hrvatskoj te drugačiji klimatski uvjeti koji im ne odgovaraju.

17.1. Nostalgija za Hrvatskom

Kazivačima sam postavio pitanje "Što Vam najviše nedostaje iz Hrvatske osim obitelji i prijatelja?". Cilj ovog pitanja bio je dobiti djelomičan uvid u emotivna iskustva kazivača te istražiti koliko je kod kazivača prisutna nostalgija za domovinom i kako se najviše manifestira. U nastavku je nekoliko odgovora kazivača koji žive u Švedskoj duže od tri godine:

"Ništa više jer mi smo ovdje izgradili našu obitelj i budućnost." (Alen)

"Samo prijatelji i mama, ništa drugo." (Dino)

"Samo to mi i fali, ništa drugo." (Suzana)

Nekoliko kazivača koji su u Švedskoj kraće od tri godine naglasilo je kako im najviše nedostaje kultura ispijanja kave i nedostatak kafića u Švedskoj. Također kazivačima nedostaje domaća hrana i kuhinja kao i manji obiteljski rituali poput nedjeljnog ručka kod bake:

"Kava u podne na trgu, kava u gradu generalno. Nažalost ovdje nema puno kafića niti oni imaju tradiciju ispijanja kave nego oni šuknu s nogu Starbucks i to je to." (Ines)

"Meni nedostaje život u gradu, ovdje je jako tužno što je grad mrtav. Ima neka organizirana događanja ali jako rijetko. Dućani im rade do šest, a kafića uopće nema. Osim ono Starbucks gdje ljudi samo uzmu kavu za van. Nema birtijica za sjest i popit kavu i ljudi nemaju tu naviku. Znači ulice grada su zatvoreni dućani, a kafića nema. Ljudi u gradu idu samo od točke A do točke B i to je meni jako tužno." (Lana)

"Kafići i pekarnice, ovdje stvarno nema puno mjesta na koja možeš izaći i popiti pivu, pogotovo preko dana..." "...ovdje imaš mali milijun raznih restorana, indijski, kineski, urugvajski, australski, ali zato pekarnice dvije u cijelom gradu i ne rade navečer, pa mi fali kad se vraćam ono iz vana pojesti burek ili pizzu." (Matko)

"Hrana definitivno, slavonski čobanac i kulen, domaća hrana generalno. Iako smo mi živjeli u gradu uvijek smo imali domaćih jaja, meso domaće, kobasice, a ovdje je sve kupovno i umjetno." (Petra)

"Sunce, visoke temperature, Jadransko more, ćevapi." (Silvio)

Teško je definirati točnu vremensku granicu i pravi razlog, ali vidljiva je razlika u odgovorima kazivača koji u Švedskoj žive duže od tri godine u odnosu na odgovore kazivača koji su u Švedskoj tek nekoliko mjeseci do dvije godine. U odgovorima kazivača koji žive u Švedskoj dulje vrijeme nostalgija nije toliko vidljiva i oni govore kako im osim obitelji i prijatelja ništa ne nedostaje. Potencijalni razlog tome je što su već počeli ulagati u svoju budućnost u Švedskoj. Većina ih je kupila stanove, digla kredite i imaju djecu u Švedskoj dok je kod kazivača koji u Švedskoj žive do dvije godine nostalgija još uvijek prisutna uglavnom na način da im nedostaju manji obiteljski i životni rituali poput ispijanja kave i obiteljskih ručkova.

18. Iskustvo migracije i mogućnosti povratka

Kako bi dobio što bolji uvid u proživljena iskustva, kazivačima sam postavio pitanje o pozitivnim i negativnim stranama iseljavanja iz Hrvatske u Švedsku. Kada su govorili o pozitivnim stranama većina kazivača je imala slične odgovore i svi su naglašavali važnost stabilnog posla koji imaju ovdje u Švedskoj. Više njih svoj život u Švedskoj opisuje kao život bez stresa i strahova jer imaju financijsku sigurnost koja im to omogućava:

"Pozitivno je definitivno iskustvo i posao. Ovdje je mogućnost napredovanja puno veća, više je firmi iz cijelog svijeta koje traže ljude, a samim time je i plaća puno veća nego kod nas pa se može puno više uštedjeti i staviti sa strane za budućnost. Evo ja baš planiram tražiti kredit i kupiti stan a ovdje sam tek tri godine. U Hrvatskoj znam da čak ni s odličnom plaćom koju sam imao ne bi si to još mogao priuštiti. Odnosno možda čak i bi, ali definitivno ne iste veličine, u jednako dobrom kvartu i tako dalje." (Filip)

"Najkraće rečeno život. Lakše je, posao je bolji, život je jeftiniji, sve si možemo priuštiti bez ikakvih problema. Tako da život da." (Ines)

"Meni osobno posao i to mi je jedina bitna i iskreno ključna stvar. Uopće da imam mogućnost raditi u struci za što sam studirao i učio cijeli život. Ovdje imati posao i raditi je malo drugačije nego kod nas. Ovdje nema straha i stresa. Sve se da organizirati, sve što ti treba si možeš priuštiti i nema nekakvog straha kako ćeš platiti kaznu ili popraviti auto ako se pokvari." (Matko)

"...nisu stvari tako strašne, jer kada gledaš ja sam nakon deset dana našla posao, odradila sam mjesec dana u komadu, nakon toga sam svaki mjesec nešto radila, i s to malo rada zaradim neku okej lovu s kojom si mogu kupiti novi mobitel, kada mi treba što, u Hrvatskoj nikad nisam mogla nego od akcije do akcije." (Lana)

Kada su govorili o negativnim iskustvima i stranama iseljavanja većina kazivača veliki naglasak stavlja na obitelj i prijatelje koji im nedostaju. Izdvojio se samo odgovor kazivača Alena koji u Švedskoj živi 27. godina i koji kao negativnu stranu smatra i nedostatak pripadnosti društvu u kojemu živi:

"...negativan je novi početak. To uvijek bude teško, odvojiti se od svog doma, obitelji i prijatelja i biti dovoljno uporan i tvrdoglav da ćeš uspjeti. To nikada nije lako, pogotovo

ukoliko netko ide sam u novu državu. Također mislim da je negativno i to da ćemo svi mi nažalost ovdje uvijek biti migranti. Prihvatiti će te na poslu, dobiti ćeš državljanstvo ali govorim iz one socijalne strane. Šveđani će se uvijek držati Šveđana, a nama će nedostajati pripadnosti." (Alen)

"Udaljenost od roditelja i prijatelja, nemam ovdje toliko poznanstava kao što sam imao dole i generalno puno teže sklapam prijateljstva jer su Šveđani puno hladniji pa se zato većinom i družim sa strancima." (Filip)

"Negativno je to da jako falim mami i tati. Mislim ja sam živjela od kad sam otišla na faks u Zagrebu, a oni su ostali u Čakovcu, ali sama ta udaljenost mi se čini kao da im stvara dodatni problem jer ne mogu sjesti u auto i doći u posjetu. Meni je isto naravno to grozno, i to je najgora strana iseljavanja što su mi prijatelji i obitelj ostali. Ali povući ću ja sve to sa sobom." (Ines)

Prema odgovorima kazivača vidljivo je da svoje migrantsko iskustvo proživljavaju na dva načina. Neke stvari su dobili, poput financijske sigurnosti i mogućnosti za novi početak te građenje bolje budućnosti u kako naglašavaju uređenijem i liberalnijem društvu, a neke su privremeno izgubili poput prijatelja i obitelji koji su ostali u Hrvatskoj. Razlozi za iseljavanje su bili različiti i dok su se neki kazivači preselili zbog boljih poslovnih ponuda i mogućnosti za napredovanjem, neki kazivači nisu imali mogućnosti izbora te su zbog loše financijske situacije u Hrvatskoj bili primorani potražiti bolju budućnost i posao negdje u inozemstvu.

Pitao sam kazivače planiraju li se u budućnosti vratiti u Hrvatsku te razmišljaju li o povratku za stalno ili samo privremeno u posjetu obitelji i prijateljima ili za godišnji odmor. Svi kazivači odgovorili su kako će se sigurno vraćati u Hrvatsku u posjete obitelji i na godišnje odmore, ali samo nekoliko kazivača razmišlja o trajnom povratku u Hrvatsku. Nitko od njih nije rekao kada se točno planiraju vratiti, već samo da ne isključuju tu mogućnost i da u najgorem slučaju razmišljaju o povratku u mirovini:

"Možda, kako sam sve stariji sve više razmišljam o tome da se u mirovini vratimo, ali ima još nekoliko godina pa ćemo vidjeti." (Alen)

"Ne, samo turistički preko ljeta i u posjet svojim u Zagreb. Ovdje sam odlučio graditi budućnost i sada planiram uzeti stan tako da eventualno u mirovinu na Murter ili neki drugi otok, ali to je već sad daleka budućnost." (Filip)

"Možda, nisam isključila tu opciju. Nisam ja otišla iz Hrvatske s namjerom da je zauvijek napustim ili jer ne želim više tamo živjeti, samo mi je ovdje bolje i lakše. Tako da dokle god će mi ovdje biti bolje i dok ću biti sretna ću ostati ovdje. A tko zna što će biti u budućnosti i gdje ću završiti." (Ines)

"Ali ja ne želim živjeti u ovom društvu, jer ovdje je novac sve, najvažnija stvar i vrijednosti su im naopake. Osim toga, čak i da ovdje je sve divno i krasno i najljepše što po mnogim stvarima i je, ja svejedno želim biti doma, sa svojom obitelji i prijateljima u svome gradu. Ali dobro ja sam se puno selila dok sam bila mala, pa mi je možda već i dosta novih početaka i svaki put ispočetka, novi prijatelji, dom i sve." (Lana)

19. Zaključak

Kada govorimo o suvremenim vanjskim migracijama iz Republike Hrvatske, u posljednjih nekoliko godina postao je sve aktualniji odlazak hrvatskih građana u Švedsku. Hrvati su se u Švedsku iseljavali i u prošlosti te su vidljiva dva velika migrantska vala, jedan ekonomskih migranata tijekom 1970ih godina i jedan izbjeglica tijekom 1990ih zbog raspada Jugoslavije i ratnih sukoba. Prema hrvatskom Državnom zavodu za statistiku u posljednjih pet godina, broj iseljenika iz Hrvatske u Švedsku porastao je osam puta. Upravo taj nagli porast u iseljavanju u Švedsku može nam biti pokazatelj kako je trenutno aktualan novi, treći migrantski val iseljavanja u Švedsku. Statistički podaci, odnosno upitna točnost podataka, pokazala se kao veliki problem i tijekom ovog istraživanja. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske u razdoblju od 2001. – 2017. godine iz Hrvatske se odselilo 2467 hrvatskih građana. U istom vremenskom razdoblju se prema podacima Državnog zavoda za statistiku u Švedskoj doselilo 8111 hrvatskih građana što je skoro tri puta više. Podaci u većini slučajeva nisu aktualni, razlikuju se od izvora do izvora i mišljenja sam kako se značajno razlikuju od stvarne situacije što je potencijalno zabrinjavajuće zbog budućeg gospodarskog i društvenog stanja u Republici Hrvatskoj. Nejašmić (usp. 2014:430) navodi kako:

„U hipotetičnoj »zatvorenoj populaciji« (dakle bez vanjske migracije) Hrvatska bi 2001. imala najmanje 6,22 milijuna stanovnika, ili 40,1% više od popisanog broja (...) Iseljavanjem najvitalnijih dobnih skupina došlo je do sužavanja fertilnih kohorti, a posljedično do smanjenja rađanja i povećanja stope smrtnosti“ (Nejašmić 2014:430).

Iz Hrvatske odlaze pripadnici svih obrazovnih i profesionalnih skupina, ali većinom je riječ o mladom stanovništvu.

Razlog odlaska u Švedsku je otvorenost švedskog tržišta rada koje je nakon što je Hrvatska ušla u Europsku Uniju postalo pristupačnije i Hrvati više nemaju birokratske prepreke koje bi ih usporavale ili sprječavale u dolasku. Motivi za odlazak su individualni i različiti, ali se izdvajaju ekonomski i društveni razlozi. Nezadovoljstvo poslom, mala primanja, nemogućnost napredovanja, nezaposlenost te želja za boljim životnim uvjetima i životom u liberalnijoj sredini (primjerice život u istospolnoj zajednici) neki su od glavnih motiva za odlazak mladih uglavnom visokoobrazovanih sugovornika iz Hrvatske.

Migrantska mreža, odnosno umreženost migranta pokazala se izrazito bitnom tijekom cijelog procesa iseljavanja kao i nakon dolaska u Švedsku. Iseljenici međusobno razmjenjuju korisne informacije, pomažu si prilikom traženja posla ili smještaja, ali najvažnije je da se novi iseljenici aktivno uključuju u već postojeću strukturu migrantskih mreža. Pomažu budućim iseljenicima jednako kao što su i oni dobili pomoć prilikom dolaska u Švedsku i samim time šire postojeću migrantsku mrežu. Istraživanje pokazuje da migrantske mreže, između migranata iz različitih migrantskih valova, puno bolje funkcioniraju na individualnoj razini i da suvremeni migranti rijetko participiraju u iseljeničkim udugama i vjerskim zajednicama. Ulogu koju su u ranijim migrantskim valovima imale te udruge i kontakti licem u lice danas prezimaju suvremena tehnologija i društvene mreže.

Grupe na društvenim mrežama poput grupe "Hrvati u Švedskoj" postale su sastavni dio migrantskih mreža i omogućuju budućim iseljenicima jednostavan pristup informacijama. Osim među samim iseljenicima, hrvatskim građanima koji su preselili u Švedsku, tehnologija olakšava komunikaciju s obitelji i prijateljima u Hrvatskoj te time stvarna udaljenost i granice postaju prividne. Iseljenici u Švedskoj često razmišljaju o povratku u domovinu, ali zbog nepovjerenja u hrvatski sustav te primarno zbog želje za boljom i sigurnom budućnosti većina ih se odlučuje za ostanak u Švedskoj.

20. Popis priloga

Tablica 1: Migracije stanovništva Republike Hrvatske (www.dzs.hr) (pristup 07.08.2018.)

Tablica 2: Migracije stanovništva iz Švedske u Republiku Hrvatsku i iz Republike Hrvatske u Švedsku (www.dzs.hr) (pristup 07.08.2018.)

Tablica 3: Broj doseljenih hrvatskih građana u Švedsku prema švedskom Državnom zavodu za statistiku (<http://www.scb.se>) (pristup 29.08.2018.)

Slika 1: Politička karta Švedske (www.geology.com) (pristup 08.08.2018.)

21. Korištena literatura i izvori

BRETTEL, Caroline i James Frank, HOLLIFIELD. 2000. *Migration Theory – Talking Across Disciplines*. New York, London: Routledge.

ČIZMIĆ, Ivan, SOPTA, Marin i ŠAKIĆ, Vlado. 2005. *Iseljena Hrvatska*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

DEKKER, Rianne i ENGBERSEN, Godfried. 2013. „How social media transform migrant networks and facilitate migration“. *Global Networks*. 14/4:401-418.

GOLUB, Branka. 2001. „O(p)stanak ili bijeg mladih iz znanosti“. *Revija za sociologiju*. 32/1-2:1-15.

GOLUB, Branka. 2003. „Zašto odlazimo?“. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*. 12/1-2:115-140.

GRBIĆ JAKOPOVIĆ, Jadranka. 2014. *Multipliciranje zavičaja i domovina - Hrvatska dijaspora: kronologija, destinacije i identitet*. Zagreb: FF Press.

HOLJEVAC, Većeslav. 1967. *Hrvati izvan domovine*. Zagreb: Matica hrvatska.

KLVANOVA, Radka. 2010. „Moving Through Social Networks: The Case of Armenian Migrants in the Czech Republic“. *International Migration*, ur. Elzbieta Gozdzia. OxfordMalden: Blackwell Publishing Ltd. 48/2:103-132.

LAJIĆ, Ivan. 2002. „Hrvatske migracije početkom 21. stoljeća“, *Migracije i etničke teme*. 18/2-3:135-149.

- MAGNUSSON, Kjell. 1989. "Kulturni identitet i jezik: mladi Jugoslavije u Švedskoj". *Migration and Ethnic Themes*, 5/4:363-377.
- MESARIĆ ŽABČIĆ, Rebeka. 2006. "Uloga i djelovanje hrvatskih udruga u Norveškoj i Švedskoj". *Geoadria*. 11/2:311-337.
- MESIĆ, Milan. 1994. "Raseljena Hrvatska". *Bogoslovska smotra*. 63/3-4:358-374.
- MESIĆ, Milan. 1996. *Ljudi na čekanju – pogledi na povratak: hrvatske i bosanskohercegovačke izbjeglice i raseljenici*. Zagreb: Sociološko društvo hrvatske.
- MESIĆ, Milan. 2002. *Međunarodne migracije – tokovi i teorije*. Zagreb: FF Press.
- MESIĆ, Milan. 2003. "Globalizacija migracija". *Migracijske i etničke teme*. 18/1:7-22.
- NEJAŠMIĆ, Ivo. 2014. "Iseljavanje iz Hrvatske od 1990. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa". *Migracijske i etničke teme*. 30/3:405-435.
- PENNINX, Rinus i GRACÉS-MASCAREÑAS, Blanca. 2016. "The concept of integration as an analytical tool and as a policy concept". *Integration processes and policies in Europe: Contexts , levels and actors*. ur Rinus Penninx i Blanca Gracés-Mascareñas Universitat Pompeu Fabra (UPF): Barcelona.
- PEPEONIK, Zlatko. 1975. "Ekonomska migracija u Švedskoj". *Acta geographica Croatica*. 13/1:11-132.
- POROS, Maritsa. 2011. "Migrant Social Networks: Vehicles for Migration, Integration, and Development". Migration Policy Institute. 30. ožujka. <https://www.migrationpolicy.org/article/migrant-social-networks-vehicles-migration-integration-and-development> (pristup 29.08.2018.).
- POTKONJAK, Sanja. 2014. *Teren za etnologe početnike*. Zagreb: FF press, Hed biblioteka.
- POVRZANOVIĆ FRYKMAN, Maja. 2001. "Povezati mjesta, izdržati udaljenost: iskustva i implikacije transmigrantskih putovanja". *Narodna umjetnost: Croatian journal of ethnology and folklore research*. 38/2:11-31.
- POVRZANOVIĆ FRYKMAN, Maja. 2010. "Why is the Transnational Paradigm Useful? Considerations Based on Ethnographic Research among the Croats in Sweden". *Forschungsplattform Südosteuropa, Themenportal Migration und Transnazionalismus*.

POVRZANOVIĆ FRYKMAN, Maja. 2012 a. "Struggle for Recognition: Bosnian Refugees' Employment Experiences in Sweden". *Refugee Survey Quarterly*. 1:54-79.

POVRZANOVIĆ FRYKMAN, Maja. 2012 b. *Failed inclusions: transnational employment and educational attempts among Bosnian Croats in Sweden*. University of Turku:Turku.

RAJKOVIĆ IVETA, Marijeta i Tea HORVATIN. 2017. „Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Irsku s posebnim osvrtom na mlade iz Slavonije“. *Migracijske i etničke teme*. 33/3:247-274.

ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena, POTKONJAK, Sanja i RUBIĆ, Tihana. 2016. *Misliti etnografski: Kvalitativni pristupi i metode u etnologiji i kulturnoj antropologiji*. Zagreb: FF press, Hed biblioteka.

ŠVERKO, Iva. 2005. „Studentske namjere odlaska u inozemstvo: veličina potencijalnog "odljeva mozgova" i njegove odrednice u 1995., 1997. i 2004. godini.“ *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*. 14/6:1149-1174.

ZLATKOVIĆ WINTER, Jelena. 2004. „Suvremena migracijska kretanja u Europi“. *Migracijske i etničke teme*. 20/2-3:161-170.

ŽUPARIĆ ILJIĆ, Drago. 2016. *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*. Friedrich Ebert Stiftung: Zagreb.

Internetski izvori:

www.dzs.hr (pristup 07.08.2018.)

www.geology.com (pristup 08.08.2018.)

www.hkd-matija-gubec.com (pristup 09.08.2018.)

www.hrvatiizvanrh.hr (pristup 07.08.2018.)

www.jadran.se (pristup 09.08.2018.)

www.migrationsverket.se (pristup 07.08.2018.)

www.scb.se (pristup 29.08.2018.)

www.skatteverket.se (pristup 07.08.2018)

www.stockholm.se/ForskolaSkola/Vuxenutbildning/SFI---Utbildning-i-svenska-for-invandrare/Swedish-for-immigrants (pristup 29.08.2018.)

www.velebit.se (pristup 09.08.2018.)

22. Sažetak

Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Švedsku: uloga migrantskih mreža

Ključne riječi: suvremene migracije, migrantske mreže, Hrvati u Švedskoj, iseljavanje iz Hrvatske

U radu su prikazana suvremena iseljavanja iz Hrvatske u Švedsku, a poseban naglasak stavljen je na migrantsku mrežu, njezinu prisutnost i utjecaj na sam proces migracije. Provedeno je kvalitativno istraživanje s polustrukturiranim intervjuom, a naglasak je stavljen na etnografiju pojedinačnog. Kroz razgovor s devetero, uglavnom visokoobrazovanih kazivača prikazani su potisni i privlačni faktori koji su utjecali na iseljavanje iz Hrvatske i na odabir Švedske kao završne destinacije. Prikazana su i njihova svakodnevna iskustva u Švedskoj (pronalazak posla, smještaja, učenje švedskog jezika i provođenje slobodnog vremena) te migrantska mreža koja je olakšala proces iseljavanja u Švedsku. Rad završava usporedbom života u Švedskoj i Hrvatskoj te s pitanjima vezanim uz planove u budućnosti kao i o potencijalnom trajnom povratku u Hrvatsku.

Summary

Contemporary emigration from Croatia to Sweden: role of migration networks

Keywords: contemporary migrations, migration networks, Croats in Sweden, migration from Croatia

The paper presents contemporary emigration from Croatia to Sweden with an emphasis on migration networks and its presence and role in the migration process. Qualitative research was conducted with usage of semi structured interview with an emphasis on ethnography of the individual. Through the interview with nine, mostly highly educated narrators push and pull factors which influenced migration from Croatia to Sweden are shown. Their daily experience in Sweden (job opportunities, accommodation, learning of Swedish language and spending leisure time) and migration network which made the process of emigrating to Sweden easier were presented. This paper ends with comparison of life in Sweden and Croatia and questions regarding future plans and potential permanent return to Croatia.